

Київська міська державна адміністрація
КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»
(КНДУ «НДІРоМ»)
03061, Київ-61, вул. Героїв Севастополя, 37-А,
тел. (044) 202-14-01, факс 202-14-08

ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ М. КИЄВА
НА 2027–2029 РОКИ

Науковий керівник,
перший заступник
директора КНДУ
«НДІРоМ», к.е.н.

Ігор ПЕТРЕНКО

Київ – 2026

Список авторів:

Анна Третякова – завідувач науково-дослідного відділу досліджень інфраструктури економіки та життєвого простору КНДУ «НДІРоМ»

Геннадій Марушевський – к.ф.н., провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу досліджень інфраструктури економіки та життєвого простору КНДУ «НДІРоМ»

Надія Редькіна – провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу досліджень інфраструктури економіки та життєвого простору КНДУ «НДІРоМ»

ЗМІСТ	3
ВСТУП	4
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ М. КИЄВА НА 2027–2029 РОКИ; ЗВ'ЯЗОК ПРОГРАМИ З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	5
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ МІСТА КИЄВА, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ПРОГРАМА НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНА	6
3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ	27
4. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МІСТА КИЄВА, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРОГРАМИ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ	30
5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОГРАМИ	40
6. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	44
7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ МОЖЛИВИХ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ЦІЛЕЙ І ЗАХОДІВ ПРОГРАМИ.....	53
8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА.....	56
9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	58
10. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	63

Вступ

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – це складова стратегічного планування, спрямована на врахування екологічних міркувань у стратегіях, програмах і планах. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення негативних екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

СЕО – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють здійснення стратегічної екологічної оцінки в Україні, є:

- Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018);
- Протокол про стратегічну екологічну оцінку (далі – Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. Протокол про СЕО ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015) і є частиною українського законодавства.

Об'єктом даної СЕО є Програма економічного і соціального розвитку м. Києва на 2027–2029 роки (далі – Програма), підготовлена виконавчим органом Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). Програма є плановим документом реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2027 року. Програма розроблена на середньостроковий період і є документом державного планування місцевого рівня.

Програму розроблено з урахуванням запровадження воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про засади державної регіональної політики», «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України», статті 75² Бюджетного кодексу України, постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» та від 28 лютого 2025 року № 527 «Деякі питання управління публічними інвестиціями».

1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку м. Києва на 2027–2029 роки; зв'язок Програми з іншими документами державного планування

Метою Програми є відновлення економіки, соціальної та гуманітарної сфер у воєнний час та повоєнних умовах, створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком міста, забезпечення безпеки, належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, проведення цілеспрямованої містобудівної політики, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього, підвищення конкурентоспроможності міста, доступності широкого спектра соціальних послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Стратегічні цілі Програми визначені відповідно до оновленої Стратегії розвитку міста Києва до 2027 року:

1. Підвищення безпеки та якості життя мешканців / мешканок м. Києва.
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності економіки міста Києва.
3. Збереження історичної самобутності та розвиток культури у м. Києві.

Для досягнення стратегічних цілей визначені оперативні цілі, завдання та заходи, які розглядаються для кожного з 15 секторів міського розвитку.

Зв'язок з іншими документами державного планування. Програму розроблено з урахуванням завдань і положень таких документів державного планування:

- Стратегія розвитку міста Києва до 2027 року, затверджена рішенням Київської міської ради від 05 грудня 2024 року № 414/10222;
- План заходів на 2025–2027 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2027 року, затверджений рішенням Київської міської ради від 09 жовтня 2025 року № 128/10595;
- Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджені Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019;
- Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021;
- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року № 940);
- Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179;
- Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р;
- Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та операційний план заходів з її реалізації у 2024-2026 роках, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р;
- Стратегія збереження біологічного різноманіття на період до 2035 року та операційний план заходів з її реалізації на 2026–2028 роки;
- План дій «Зелене місто» для м. Києва, затверджений рішенням Київської міської ради від 02 листопада 2023 року № 7286/7327;
- Концепція екологічної політики міста Києва до 2035 року, затверджена рішенням Київської міської ради від 16 грудня 2021 року № 4029/4070.

2. Характеристика поточного стану довкілля міста Києва, у тому числі здоров'я населення та прогностні зміни цього стану, якщо Програма не буде затверджена

Атмосферне повітря

У 2025 році стан атмосферного повітря у м. Києві продовжував погіршуватися внаслідок триваючої збройної агресії Російської Федерації. Ракетні та безпілотні атаки спричинили значні руйнування цивільної та енергетичної інфраструктури, що призвело до масштабних пожеж і вивільнення токсичних речовин, зокрема PM_{2.5}, CO, O₃ та NO₂, у повітря.

Якість атмосферного повітря в м. Києві залежить від обсягів викидів забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел забруднення.

Протягом 2019-2021 рр. спостерігалось зростання обсягів викидів від стаціонарних джерел забруднення і зменшення обсягів викидів від пересувних джерел забруднення, переважно автотранспорту (рис. 1).

У 2022 році обсяг викидів від стаціонарних джерел впав до п'ятирічного мінімуму, знизившись з 37,5 тис. т у 2021 р. до 10,9 тис. т. Надалі обсяги викидів від стаціонарних джерел зростали і у 2024 р. майже досягли довоєнного рівня (35,6 тис. т).

Обсяг викидів від пересувних джерел забруднення досяг п'ятирічного мінімуму у 2021 р. (83,8 тис. т) і надалі зростав (у 2024 р. – 144,4 тис. т).

Основні зони забруднення повітря зосереджуються в місцях, що прилягають до автомагістралей, та в місцях концентрації промислових підприємств.

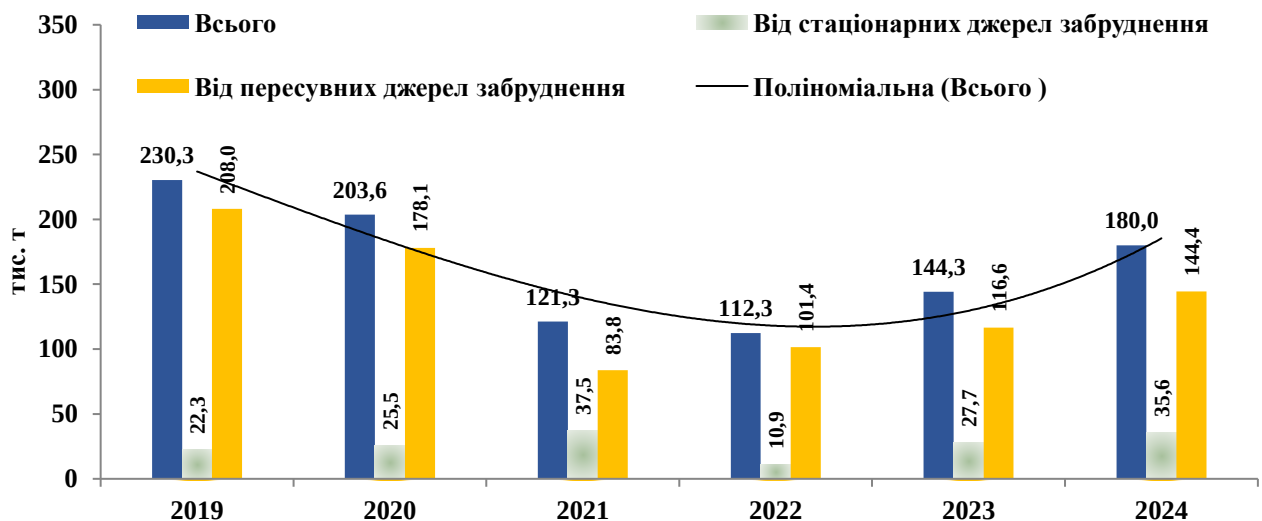

Рисунок 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в місті Києві у 2019-2024 роках¹.

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря від стаціонарних джерел є промисловий комплекс міста.

За видами економічної діяльності найбільшими забруднювачами повітряного басейну залишаються підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і переробної промисловості, обсяги викидів яких у 2024 р.

¹ З 2016 р. відображаються дані по автомобільному транспорту, розраховані на основі щорічних даних про кінцеве використання палива автомобільним транспортом, наведених у енергетичному балансі України (продуктовому).

становили 32,9 тис. т (92,4%) від загального обсягу викидів стаціонарними джерелами (табл. 1).

Таблиця 1. Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2024 році²

	Обсяг викидів			
	забруднюючих речовин		діоксиду вуглецю	
	тис. т	% до загального підсумку	млн т	% до загального підсумку
Всі види економічної діяльності, зокрема	35,6	100,0	4,71	100,0
переробна промисловість	1,2	3,4	0,12	2,5
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	32,9	92,4	4,39	93,2
інше	1,5	4,2	0,2	4,3

Основними забруднювачами атмосферного повітря у 2024 р. були такі підприємства: ТОВ «Євро-Реконструкція» Дніпровський, СВП «Київські ТЕЦ» КП «Київтеплоенерго» ТЕЦ-5, СВП «Київські ТЕЦ» КП «Київтеплоенерго» ТЕЦ-6, Філія «Завод «Енергія» КП «Київтеплоенерго», ДП «Антонов». У складі викидів цих підприємств переважає діоксид вуглецю (CO₂), метан, а також сполуки азоту та сірки, речовини у вигляді твердих суспендованих часток.

Обсяг викидів метану збільшився у 2021 р. у 2,7 раза порівняно з 2020 р. і становив 18,1 тис. т. Переважна більшість викидів метану в атмосферне повітря надходила від діяльності підприємства АТ «Київгаз».

Спостерігалася тенденція до зростання обсягів викидів діоксиду сірки та діоксиду азоту, які у 2024 р. відповідно становили 21,8 та 8,1 тис. т. (рис. 2).

Подібна тенденція спостерігалася і відносно викидів діоксиду вуглецю в атмосферне повітря столиці. Якщо у 2022 р. цей показник знизився на 18% відповідно до 2021 р. і становив 3,2 млн т, то у 2024 р. він уже збільшився до 4,7 млн т (рис. 3).

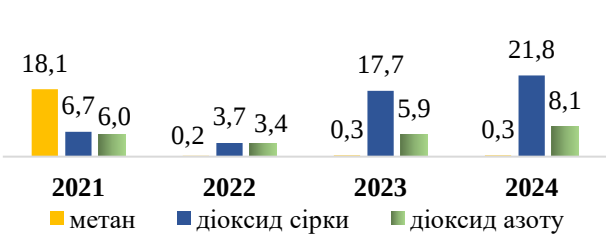

Рисунок 2. Динаміка викидів метану, діоксиду сірки, діоксиду азоту, тис. т

Рисунок 3. Динаміка викидів діоксиду вуглецю, млн т

Світовий рейтинг IQAir World Air Quality Report ³			
City	2023	2024	2025
Kyiv, Ukraine	8,9	9,4	10,0

Середньорічна концентрація PM_{2.5} у столиці зросла з 8,9 мкг/м³ у 2023 році до 10,0 мкг/м³ у 2025 році. Незважаючи на це у світовому рейтингу IQAir World Air Quality Report м. Київ увійшов до сотні столиць світу з найкращими

² За даними Головного управління статистики у м. Києві.

³ <https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities?sort=-rank&page=88&perPage=50&cities=>

показниками стану атмосферного повітря у 2025 році та посів 87-ме місце у рейтингу, опинившись між Токіо та Боготою.

За даними спостережень Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського упродовж 2025 року систематичний моніторинг якості атмосферного повітря в місті Києві здійснювався на 15–16 стаціонарних постах спостереження. Протягом року було проаналізовано понад 75 тис. проб атмосферного повітря (75 549) за 19 забруднювальними речовинами, включаючи діоксид азоту, діоксид сірки, оксид вуглецю, формальдегід, фенол, аміак, сірководень та важкі метали.

За результатами спостережень рівень забруднення атмосферного повітря в Києві протягом більшої частини року характеризувався як підвищений, а в літній період (червень–вересень) – як високий.

Основними забруднювальними речовинами, що систематично перевищували санітарно-гігієнічні нормативи, були діоксид азоту, діоксид сірки та формальдегід.

Протягом січня – травня загальний рівень забруднення атмосферного повітря переважно оцінювався як підвищений. Найвищі середньомісячні концентрації фіксувалися для діоксиду азоту (до 3,3 ГДКс.д.), діоксиду сірки (до 2,2 ГДКс.д.) та формальдегіду (до 1,9 ГДКс.д.). Найбільше навантаження спостерігалось у центральних та транспортно навантажених районах міста.

У літній період відбулося погіршення якості атмосферного повітря. У червні та липні рівень забруднення повітря загалом по місту характеризувався як високий. У липні на більшості постів спостережень було зафіксовано високий рівень забруднення, а середньомісячні концентрації діоксиду азоту досягли 3,1 ГДКс.д., формальдегіду – 2,0 ГДКс.д., діоксиду сірки – 1,3 ГДКс.д. У серпні також відмічалось підвищення вмісту фенолу до рівня гранично допустимої концентрації. Основними причинами стали високі температури повітря, незначна кількість опадів та маловітряна погода, що сприяли накопиченню забруднювальних речовин у приземному шарі атмосфери.

Найбільш проблемними територіями протягом року залишалися райони Бессарабської площі, Галицької площі, Берестейського проспекту, Оболонського проспекту, бульвару Лесі Українки, вулиць Каунаської та Семена Скляренка, вулиці Олександра Довженка.

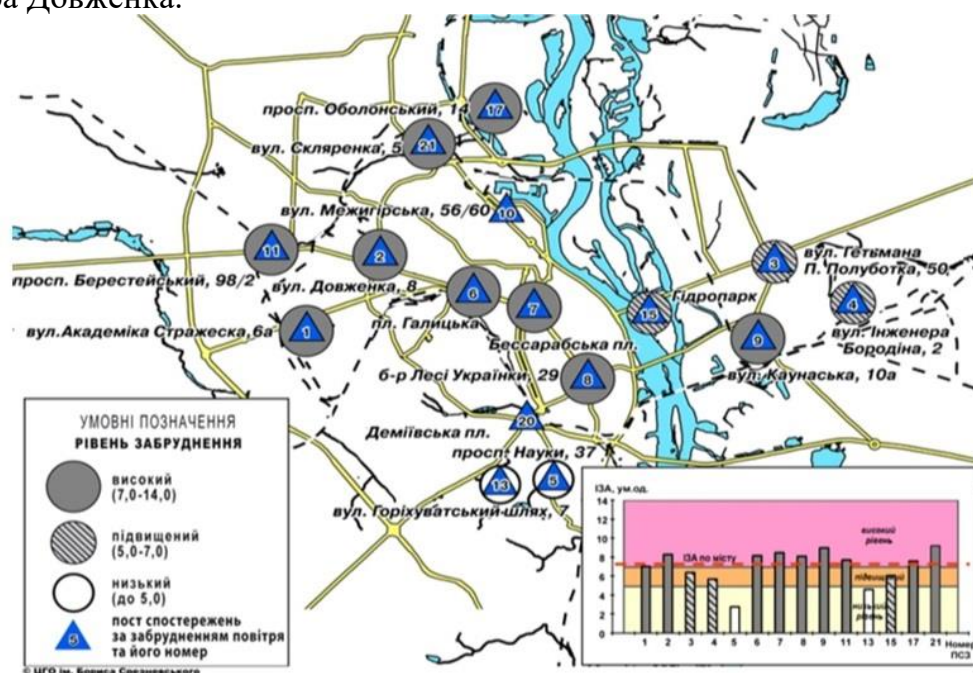

Рисунок 4. Рівні забруднення атмосферного повітря на постах спостережень мережі моніторингу ЦГО у місті Києві за 2025 рік (за ІЗА)

Саме на цих ділянках систематично фіксувалися найвищі значення індексу забруднення атмосфери (ІЗА), що було обумовлено високими концентраціями діоксиду азоту, діоксиду сірки та формальдегіду.

Водночас найкращий стан атмосферного повітря протягом року стабільно спостерігався в районі проспекту Науки та вулиці Горіхуватський Шлях, де рівень забруднення оцінювався як низький.

Упродовж року періодично фіксувалися випадки перевищення максимально разових концентрацій діоксиду азоту та оксиду вуглецю. Найбільша кількість таких випадків спостерігалася навесні та влітку, що свідчить про значний вплив автотранспортних потоків на якість повітря столиці.

У другій половині року (вересень – грудень) спостерігалася тенденція до поступового зниження рівня забруднення повітря завдяки сезонному зменшенню температури, збільшенню кількості опадів та посиленню вітрового режиму. Проте навіть наприкінці року основні забруднювачі – діоксид азоту, діоксид сірки та формальдегід – залишалися на рівнях, що перевищували встановлені нормативи.

Аналіз річної динаміки свідчить про наявність сезонного характеру забруднення атмосферного повітря. У теплий період року спостерігалася зростання концентрацій діоксиду азоту та формальдегіду, що може бути пов'язано з інтенсивністю транспортних потоків, високими температурами повітря та активізацією фотохімічних процесів у приземному шарі атмосфери.

Водночас упродовж року на окремих постах спостереження рівень забруднення залишався низьким, що свідчить про суттєву просторову неоднорідність якості атмосферного повітря в межах міста та різний рівень антропогенного навантаження на окремі території.

Загалом результати спостережень за 2025 рік свідчать, що стан атмосферного повітря у місті Києві залишається напруженим. Основними факторами ризику для якості повітря залишаються викиди автотранспорту, висока щільність забудови, значна концентрація господарської діяльності та несприятливі метеорологічні умови в окремі періоди року.

З грудня 2020 року у місті Києві реалізується проєкт з розбудови сучасної системи моніторингу атмосферного повітря, що базується на основних принципах Європейських директив щодо управління якістю повітря. З метою покращення контролю за станом забруднення довкілля у місті Києві створюється принципово нова мережа спостережень за якістю атмосферного повітря.

В столиці функціонує найбільша в Україні автоматична система моніторингу якості повітря – 53 пункти спостережень (7 референтних високоточних пунктів спостереження та 46 індикативних датчиків автоматичного моніторингу стану атмосферного повітря). Дані з датчиків фіксуються щохвилини, зберігаються на сервері та виводяться у режимі реального часу на сайті <http://asm.kyivcity.gov.ua> та в додатку «Київ Цифровий». Також в режимі реального часу дані передаються Міністерству захисту довкілля і відображаються на офіційному ресурсі «ЕкоЗагроза» та на сайті міжнародної компанії «IQAir». Обладнання та програмне забезпечення на нових постах відповідає кращим європейським стандартам, зокрема, директивам ЄС та рекомендаціям ВООЗ.

Пункти моніторингу спостереження за станом атмосферного повітря встановлені в 6 районах міста Києва за адресами:

Район	Адреса	Перелік забруднювальних речовин в повітрі, за якими здійснюється спостереження
Голосіївський	вулиця Китаївська, 22	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀ ; O ₃ , C ₆ H ₆ ,
Дарницький	вулиця Архітектора Вербицького, 26	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀ ; O ₃ , аміак (NH ₃), сірководень (H ₂ S), меркаптани
Дніпровський	Харківське шосе, 7/1	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀
Подільський	вулиця Турівська, 28	Діоксид сірки (SO ₂), оксиди азоту (NO; NO ₂ ; NO _x), монооксид вуглецю (CO), озон (O ₃), тверді частки (ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀)
	проспект Європейського Союзу (Правди), 64Г	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀ ; O ₃
Святошинський	проспект Берестейський (Перемоги), 97	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀ ; O ₃ , бензол (C ₆ H ₆),
Шевченківський	вулиця Щусєва, 20	SO ₂ , NO; NO ₂ ; NO _x ; CO, ТЧ _{2,5} ; ТЧ ₁₀ ; O ₃

Узагальнена інформація про стан забруднення атмосферного повітря представлена по усіх пунктах відповідно до програми спостереження. Детальна інформація про стан атмосферного повітря за кожним пунктом моніторингу включає актуальну інформацію про концентрацію забруднюючих речовин, метеорологічні параметри та значення індексу якості повітря. Інформація про концентрацію забруднюючих речовин і метеорологічні параметри доступні для користувача через декілька хвилин після вимірювання.

Рівень забрудненості атмосферного повітря оцінюється за загальним індексом якості повітря (CAQI, Common Air Quality Index), який формується автоматично на основі показників.

Водні ресурси та водоспоживання

Місто Київ багате на водні ресурси. Вони складаються з великої кількості різноманітних водних об'єктів: існують значні запаси підземної води; великою є кількість поверхневих водних об'єктів – річок, озер, ставків. Загалом водні об'єкти на території міста займають 6,6 тис. га (7,9% території міста).

За результатами проведеної інвентаризації водних об'єктів, станом на 01.01.2025 на території міста Києва виявлено 691 водний об'єкт, з яких 135 водних об'єктів обліковуються на балансі КП «ПЛЕСО», в тому числі: 63 озера, 24 ставка, 11 річок, 16 струмків, 5 заток, 16 каналів.

Для забезпечення якості та безпечності поверхневих вод на території міста Києва впроваджено сучасний моніторинг якості води водойм, які є на балансі КП «Плесо» (згідно з вимогами Директиви 2006/7/ЄС для рекреаційних вод).

У 2024 році за Програмою моніторингу поверхневих вод було досліджено 70 озер, ставків, штучно змінених водойм і 27 річок, струмків, каналів, які є на балансі КП «ПЛЕСО». Періодичність контролю стану водних об'єкт була не менше 4 рази на рік у кількох створах на кожному об'єкті.

За результатами моніторингу здійснено екологічну оцінку якості поверхневих вод (водойми, озера, ставки):

- покращення екологічного стану на 41 водному об'єкті із 70 (58,6%);
- погіршення екологічного стану на 25 водних об'єктах з 70 (35,7%). Погіршення екологічного стану пов'язане з обмілінням переважної більшості водних об'єктів, замуленням, скиданням вод дощових каналізацій та стічних промислових і господарських вод;
- без змін – 4 водних об'єкти із 70 (5,7 %).

Екологічна оцінка якості поверхневих вод (річка, струмок, канал) дала такі результати:

- покращення екологічного стану на 6 водних об'єктах з 27 (22,2%);
- погіршення екологічного стану на 0 водних об'єктах з 27;
- без змін екологічного стану на 21 водному об'єкті з 27 (77,8%).

Забруднення природного походження насамперед пов'язано з тим, що води річок Дніпро та Десна формуються в північних районах українського і білоруського Полісся, які є потужним джерелом надходжень органічних речовин природного походження. Хімізація сільського господарства, забудова прибережних територій, екологічні негаразди призвели до забруднення річок великою кількістю неочищених і недостатньо очищених стічних вод.

Якість поверхневих вод значно коливається впродовж року. У весняно-літній період спостерігається погіршення якості дніпровської та деснянської води за мікробіологічними та фізико-хімічними показниками.

На відміну від поверхневих джерел підземні води більш захищені від антропогенного забруднення. Водопостачання з артезіанських свердловин є альтернативним при критичному забрудненні поверхневих джерел централізованого водопостачання. Артезіанський водопровід експлуатує свердловини сеноман-келовейського і середньо-юрського водоносних горизонтів глибиною від 90 до 340 м.

У 2018-2024 рр. проводилися моніторингові дослідження на водних об'єктах, визначених і підготовлених місцях масового відпочинку – пляжах та зонах відпочинку біля води. За результатами моніторингу якості води, у разі виявлення небезпек (санітарно-епідеміологічних відхилень від нормативів якості) здійснювалося оперативне інформування населення щодо змін якості води для купання шляхом встановлення попереджувальних знаків і відповідних повідомлень через ЗМІ та Internet. У період воєнного стану впродовж 2022-2024 рр. ці роботи набули особливо важливого значення.

Водопостачання м. Києва здійснюється з трьох незалежних джерел – річок Дніпро, Десна і підземних водоносних горизонтів.

Централізована система водопостачання м. Києва станом на 01.01.2026 складалась з Дніпровської та Деснянської водопровідних станцій, 357 артезіанських свердловин, 78 водопровідних насосних станцій II, III і вище підйомів та окремо розташованих станцій підкачування холодної води, водопровідних мереж загальною протяжністю 4 381,3 км, зокрема водоводів – 401,28 км; вуличних мереж – 2 647,85 км; внутрішньоквартальних і дворових мереж – 1 332,17 км. Проектна потужність водозабірних споруд і мереж водопостачання м. Київ відображена в табл. 2.

Загальна фактична середньодобова потужність господарсько-питного водопроводу у 2025 році становила 574,22 тис. м³/добу, а середньодобовий фактичний обсяг водопостачання – 437,96 тис. м³/добу.

Таблиця 2. Проектна потужність водозабірних споруд і мереж водопостачання
ПрАТ «АК «Київводоканал» станом на 01.01.2026

Назва водозабірної споруди, мережі	Проектна потужність, тис. м³ на добу
Дніпровська водопровідна насосна станція	600,0
Деснянська водопровідна насосна станція	1 080,0
Артезіанські свердловини	388,8
Водопровідна мережа	2 068,8

Для підготовки питної води вона забирається з поверхневих джерел (р. Дніпро і Десна) та очищується на очисних водопровідних спорудах Дніпровської та Деснянської водопровідних станціях. Технологія водопідготовки питної води включає оброблення води реагентами з наступним відстоюванням і фільтруванням.

Якість питної води централізованої системи водопостачання м. Києва за санітарно-токсикологічними, органолептичними та фізико-хімічними показниками контролюється відповідно до Державних санітарних норм і правил «Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій іншого характеру» (ДСанПіН), затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22.04.2022 № 683, що застосовуються в період воєнного стану.

За показниками епідемічної та радіаційної безпеки якість питної води в м. Києві контролюється відповідно до вимог Державних санітарних норм і правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я від 12.05.2010 № 400 (ДСанПіН 2.2.4-171-10).

Якість питної води централізованої системи господарсько-питного водопостачання міста Київ цілодобово контролюється 3-ма хіміко-бактеріологічними лабораторіями ПрАТ «АК «Київводоканал». Щодоби відбирається та аналізується приблизно 1000 проб води, які контролюються за 22 показниками. Щомісяця якість питної води контролюється за 50 показниками, а у широкому спектрі інгредієнтів питна вода щорічно досліджується за 80 показниками. Контроль за показниками якості питної води здійснюється щодня в 35-ти контрольних точках мереж, 17-ти насосних водопровідних станціях.

За результатами лабораторних досліджень хіміко-бактеріологічних лабораторій якість питної води в м. Києві відповідає чинним нормативним вимогам.

У 2025 році частка ветхих та аварійних ділянок водопровідних мереж становила 50,7% загальної протяжності, з них водоводів – 97,7%; вуличних мереж – 46%; внутрішньоквартальних і дворових мереж – 45,7% (також рис. 5 і 6).

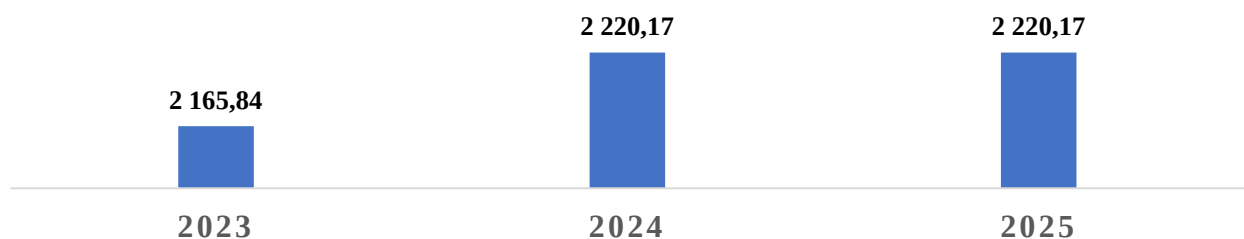

Рисунок 5. Загальна протяжність ветхих та аварійних ділянок водопровідних мереж, км

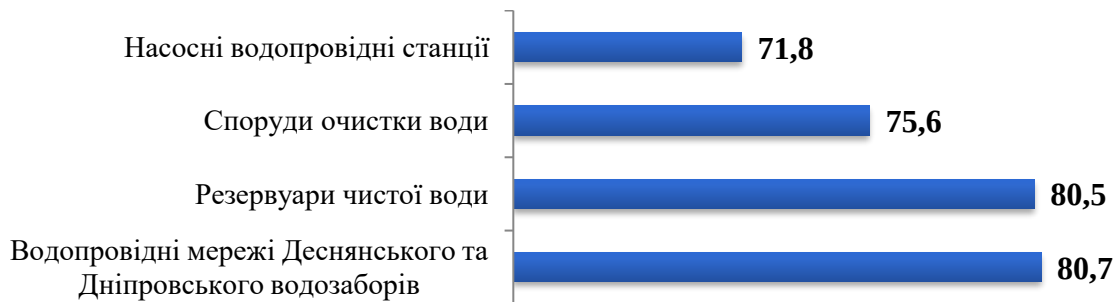

Рисунок 6. Рівень зношеності основних об'єктів і споруд водопровідного господарства ПрАТ «АК «Київводоканал» станом на 01.01.2026, %

Централізована система водовідведення м. Києва станом на 01.01.2026 складалась з мереж для збору, відведення і транспортування стічних вод загальною протяжністю 2 773,65 км, з них: головних колекторів – 167,19 км; напірних трубопроводів – 157,64 км; вуличних мереж – 1 058,27 км; внутрішньоквартальних і дворових мереж – 1 390,55 км, каналізаційних насосних станцій для перекачування і транспортування стічних вод у кількості 34 одиниць Бортницької станції аерації (БСА).

Загальна протяжність ветхих та аварійних ділянок мереж становила 822,55 км, з них: головних колекторів – 13,51 км; напірних трубопроводів – 46,73 км; вуличних мереж – 326,91 км; внутрішньоквартальних і дворових мереж – 435,40 км.

Частка ветхих та аварійних ділянок мереж в їх загальній протяжності становила майже 30%, з них головних колекторів – 8%; напірних трубопроводів – 30%; вуличних мереж – 31%; внутрішньоквартальних і дворових мереж – 31% (також рис. 7).

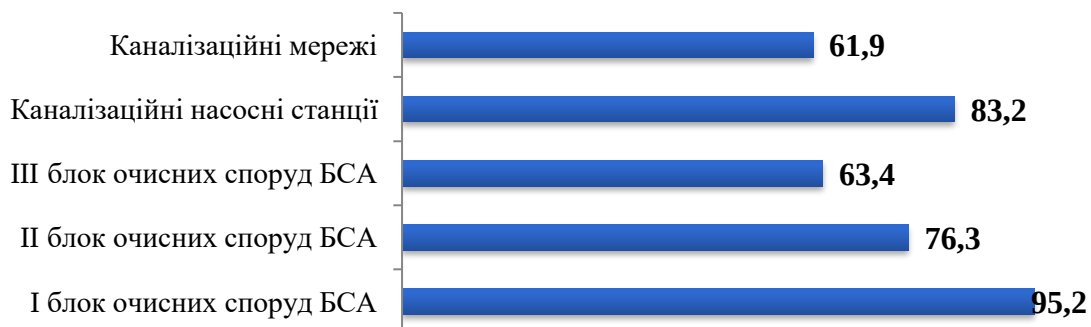

Рисунок 7. Рівень зношеності основних об'єктів та споруд каналізаційного господарства ПрАТ «АК «Київводоканал» станом на 01.01.2026, %

Сумарна проектна потужність блоків очисних споруд БСА у 2025 році становила 1 800 тис. м³/добу, а фактичний середньодобовий обсяг відведення (фактична потужність очисних споруд БСА) становив 639,04 тис. м³/добу.

Скид забруднюючих речовин у водні об'єкти Дніпровською та Деснянською водопровідними станціями здійснюється згідно з дозволом на спеціальне водокористування для ПрАТ «АК «Київводоканал» від 20.11.2023 року № 52/КІ/49д-23 та затвердженими гранично допустимими скидами (ГДС). Обсяги скиду зворотних вод і забруднюючих речовин по Дніпровській і Деснянській водопровідних станціях і Бортницькій станції аерації у 2023 р. наведені у табл. 3.

На Бортницькій станції аерації визначено 12 основних показників якості очищених зворотних вод (завислі речовини, хлориди, сульфати, БСК₅, ХСК, фосфати, азот амонійний, нітрити, нітрати, залізо, нафтопродукти, СПАР (поверхнево-активні

речовини) відповідно до нормативів гранично допустимого скиду (ГДС) речовин у Канівське водосховище зі зворотними водами БСА.

Таблиця 3. Обсяги скиду зворотних вод, забруднюючих речовин по Дніпровській та Деснянській водопровідних станціях і Бортницькій станції аерації у 2023 році

№ з/п	Підрозділ	Обсяг зворотних вод, тис м ³	Маса забруднюючих речовин, тонн
1	Дніпровська водопровідна станція	4 520,5	565,372
2	Деснянська водопровідна станція	8 409,2	1 539,502
3	Бортницька станція аерації	229 333,6	52 681,651

Найбільшою проблемою при очищенні стічних вод на очисних спорудах БСА є біогенні елементи (сполуки азоту та фосфору – азот амонійний, нітрити, нітрати), на очистку від яких очисні споруди не запроєктовані, хоча з кожним роком вимоги до них стають більш жорсткими. Досягати якісного очищення за цими показниками на існуючих спорудах можливо лише завдяки задіяння в роботу всіх технологічних споруд, підвищеними витратами повітря на біологічну очистку (і, як наслідок, – значним збільшенням споживання електроенергії). Таким чином, при проєктній потужності 3-х блоків станції 1,8 млн м³/добу, її теперішня фактична потужність (600-800 тис. м³/добу) є максимальною, при якій можливо забезпечувати нормативне очищення стічних вод.

Основною причиною забруднення стічних вод є скид забруднених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у систему міської каналізації. Для переважної більшості промислових підприємств скид забруднюючих речовин істотно перевищує встановлений рівень допустимих концентрацій (ДК) (табл. 4).

Таблиця 4. Кількість перевищень допустимих концентрацій у 2023 році

Рік	Кількість підприємств	Кількість підприємств з перевищенням ДК
2023	7 747	1094

В останні десятиріччя в стічних водах, що надходять на очищення, концентрації сполук азоту та фосфору різко зросли. Якщо, в середині 90-х років минулого століття вони становили 15-20 мг/л (по азоту амонійному) та 6-8 мг/л (по фосфатах), то на сьогоднішній день вказані показники сягають 50 та 30 мг/л, відповідно (табл. 5).

Таблиця 5. Якість стічних вод у 2023 році

Рік	Найменування забруднюючих речовин	Якість стічних вод, що надходять на очисні споруди БСА	Якість очищених стічних вод на виході з очисних споруд БСА, мг/л, середні значення за рік
2023	Азот амонійний, мг/дм ³	53,6	9,2
	Фосфати, мг/дм ³	19,74	3,66
	ХСК, мг/дм ³	848	88,7
	Завислі речовини, мг/дм ³	392	24,3

За результатами лабораторних досліджень якість очищених зворотних стічних вод, що скидаються у р. Дніпро, відповідала встановленим ГДС.

Загальна інформація щодо динаміки основних показників, які характеризують систему водопостачання та водовідведення м. Києва, представлена в табл. 6 і 7. У період з 2020 р. до 2022 р. відбувалося поступове скорочення обсягів забору води з природних водних об'єктів (до 511 млн м³ у 2022 р.), але цей показник знову зріс у 2023-2024 рр. (табл. 6).

Таблиця 6. Динаміка основних показників водокористування та водовідведення у 2020-2024 рр., млн м³

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Забрано води з природних водних об'єктів – усього	719	563	511	526	592
зокрема:					
з поверхневих джерел	684	536	492	504	569
з підземних джерел	35	27	19	22	23
Використано свіжої води – усього	666	499	453	459	535
зокрема:					
на потреби виробничі	424	396	355	357	414
питні та санітарно-гігієнічні	242	130	98	102	121
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	640	580	524	534	601
нормативно-очищених	265	268	213	229	238
нормативно-чистих без очищення	379	296	296	292	350
забруднених зворотних вод, з них:	16	16	15,2	12,9	12,4
недостатньо очищених	0	0	0	0	0
без очищення	16	16	15,2	12,9	12,4

Таблиця 7. Динаміка основних показників, що характеризують систему водопостачання та водовідведення м. Києва

	2023	2024	2025
Обсяги споживання води в розрахунку на одного мешканця / мешканку, тис. м ³	0,030	0,031	0,032
Обсяги відпуску води, млн м ³	152,26	159,91	159,85
Кількість аварій на 1 км водопровідних мереж, одиниць	1,81	1,93	1,58
Обсяг реалізації послуг з водовідведення усім споживачам, млн м ³	151,27	158,37	159,96
Обсяги відведення стічних вод, млн м ³	229,33	238,31	233,25
Кількість аварій на 1 км каналізаційних мереж, одиниць	0,02	0,03	0,02

У столиці функціонує та активно розвивається децентралізована система водопостачання – **бюветне господарство**. Виробничий контроль якості питної води з бюветних комплексів здійснюється на замовлення СВКП «Київводфонд» згідно з ДСанПіН 2.2.4-171-10. Мережа бюветних комплексів є альтернативною системою водопостачання, що в умовах війни дуже важливо.

Бюветне господарство м. Києва налічує 204 комплекси, що перебувають у комунальній власності територіальної громади міста Києва та обліковуються на балансі спеціалізованого водогосподарського комунального підприємства «Київводфонд», з яких 180 – функціонуючі. При цьому 154 бювети забезпечено можливістю функціонування у разі знеструмлення об'єктів систем водопостачання та водовідведення. Кількість відремонтованих бюветних комплексів становила: у 2023 р. – 26 од., у 2024 р. – 0, у 2025 р. – 2 од.

Земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд міста Києва налічує 83,6 тис. гектарів. Аналіз структури земельного фонду міста показує, що провідне місце у ньому належить забудованим землям загальною площею 37,0 тис. га (44,3% від загальної площі міста) та лісам і лісовкритим площам, які займають площу 35,1 тис. га (42,2%) (рис. 8).

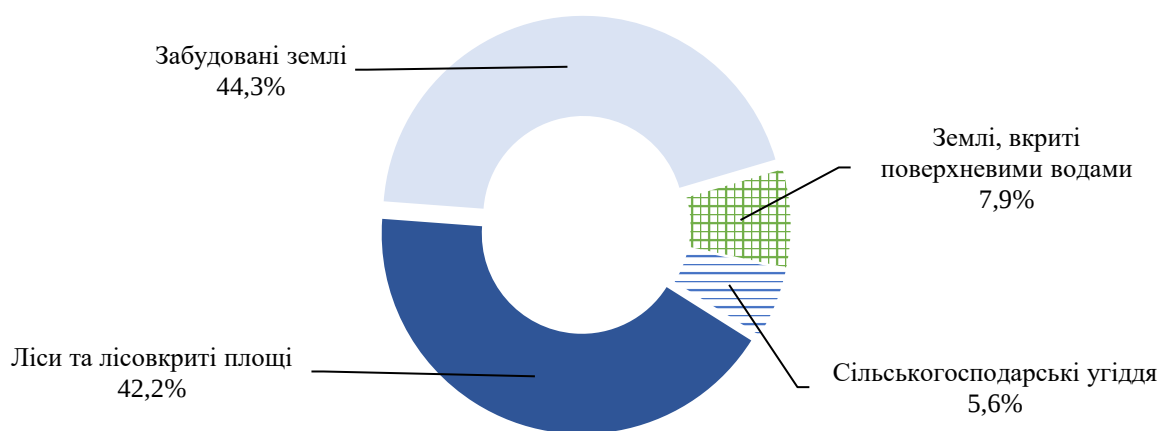

Рисунок 8. Структура земельного фонду м. Києва у 2024 році, тис. га

Характерною і важливою особливістю земель м. Києва є їхня забудовна диференціація: поруч із щільно забудованими центральними районами існують малозабудовані або зовсім незабудовані, головним чином периферійні території, які вкриті рослинністю лісових або лучних формацій. Ці землі, які репрезентують до 50% приселітебної території, мають виключне утворююче середовище, екологічне значення і потребують охорони та збереження. Разом з тим, спостерігається тенденція щодо забудови вільних територій часто за рахунок скорочення зеленої зони міста, що обумовлює втрату земельних екологічно важливих резерватів міста та екологічного пріоритету в процесі містобудування.

Відповідно до Генерального плану міста Києва територія столиці поділена на функціональні зони (табл. 8). Кожна з функціональних зон характеризується своїми особливостями, призначенням і впливом на довкілля.

Таблиця 8. Функціональні зони м. Києва

Функціональна зона	Площа, тис. га
Житлова забудова	12,97
Громадська забудова	3,93
Транспортна інфраструктура	6,16
Об'єкти природно-заповідного фонду	18,19
Ландшафтно-рекреаційні території	26,84
Промислові, науково-виробничі території	3,12
Території інженерної інфраструктури	3,49
Інші території	7,94

Водні об'єкти на території міста займають площу 6,6 тис. га (7,9% від загальної площі міста). На специфіку земельного надбання міста впливає надзвичайна протяжність прибережної смуги, яка через винятково високу кількість проток, островів та інших водойм сягає близько 35 км. Як правило, прибережні площі пов'язані з цінними природними біокомплексамі рослинного і тваринного світу, мають

рекреаційне, оздоровче значення і формують характерний ландшафт міста, що обумовлює необхідність забезпечення їх недоторканості. Водночас, саме в таких мальовничих урочищах нерідко є намагання котеджної забудови, в тому числі у межах водоохоронної зони.

Ґрунтовий покрив Києва є вельми строкатим, зважаючи на різноманітність природних умов. Північним околицям міста, що тяжіють до Полісся, властиві дерново-підзолисті ґрунти, сформовані переважно під хвойними лісами. На правобережній високій частині міста панують звичні для більшої частини України ґрунти – чорноземи. Утворилися вони переважно на дуже своєрідних пухких, добре провітрюваних і відносно сухих суглинках – лесах. У природних київських лісопарках поширені темно-сірі лісові ґрунти, що утворились під пологом широколистяних лісів.

У 2021 році вперше в Україні було реалізовано пілотний проєкт з дослідження якості ґрунтів на території міста Києва у 123 контрольних точках. Загалом оцінювались ґрунти, відібрані не лише у промислово навантажених районах столиці, а й у рекреаційних зонах – улюблених місцях відпочинку киян – парках, скверах, місцях відпочинку біля водойм. Ґрунти досліджувалися на вміст забруднюючих речовин і хімічних елементів за 29 показниками.

У 2024 році Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського виконала дослідження ґрунтів на території міста Києва на вміст промислових токсикантів (кадмій, манган, мідь, нікель, свинець, цинк). Проби ґрунтів відбиралися на ділянках, які розташовані у промислово навантажених районах столиці, біля автомагістралей, а також у рекреаційних зонах.

Ступінь забруднення ґрунтів важкими металами значною мірою залежить від кількості надходження їх у довкілля, а також від природних кліматичних умов (температури повітря, кількості атмосферних опадів, рН ґрунту, механічного складу ґрунтів тощо) та фізико-хімічних особливостей цих сполук (їх розчинності у воді, леткості та інше).

Результати визначення вмісту промислових токсикантів у ґрунтах – кадмію, мангану, свинцю – наводяться у ГДК (згідно наказу Міністерства охорони здоров'я України № 1595 від 14.07.2020), нікелю, міді, цинку – у мг/кг повітряно-сухого ґрунту.

На території міста було відібрано 53 проби ґрунту. За даними спостережень середній вміст свинцю у ґрунтах міста Київ становив 5,0 ГДК (159 мг/кг), кадмію – 0,6 ГДК (0,94 мг/кг), мангану – 0,2 ГДК (364 мг/кг), цинку – 238 мг/кг, міді – 86 мг/кг.

Дуже високий вміст свинцю на рівні 61 ГДК (1953 мг/кг), 55 ГДК (1765 мг/кг), 49 ГДК (1563 мг/кг), 38 ГДК (1203 мг/кг), 21 ГДК (668 мг/кг) виявлено у пробах ґрунту в районі розташування ПАТ «Вторкольтормет»; тут максимальні разові концентрації міді досягали 885, 870, 699, 467 мг/кг, цинку – 842, 838, 824 мг/кг.

Максимальний вміст кадмію на рівні 2 ГДК (3,0 мг/кг) зафіксовано у ґрунтах неподалік Акціонерного товариства «Перший київський машинобудівний завод», 1,2 ГДК (1,75 мг/кг) – в районі ПАТ «Вторкольтормет», 1,0 ГДК (1,50 мг/кг) – в районі ПАТ «Київське конструкторське бюро арматуробудування», ПАТ «Вторкольтормет», ПАТ «Науково-виробниче об'єднання «Київський завод автоматики». Реакція водної витяжки в проаналізованих пробах була переважно лужна.

Як загалом в Україні, так і в Києві ґрунти найбільше забруднені цинком, свинцем, менше міддю, манганом, кадмієм і нікелем, але зустрічаються поодинокі випадки більш високого локального забруднення окремими токсикантами.

За даними спостережень у 2023 році в м. Києві у ґрунтах на території парку «Відрадний» виявлено максимальний вміст цинку на рівні 826 мг/кг, у ґрунтах на

території парку ім. Пушкіна – на рівні 822 мг/кг, на території парку Нивки – на рівні 814 мг/кг.

Ступінь забруднення ґрунтів є важливою інформацією, що характеризує рівень техногенного тиску на урболандшафти. На стан ґрунтів міського ландшафту впливають промислові відходи підприємств, будівельні та інші роботи, пов'язані з переміщенням ґрунтових мас, тепло- та енергогенеруючі об'єкти, транспортна інфраструктура, побутові відходи тощо.

Біорізноманіття

Місто Київ розташовано на межі лісової (Полісся) та лісостепової зон, що визначає специфіку як природної, так і культивованої рослинності. Природна рослинність оточує місто майже суцільним кільцем шириною від кількох і до 10 км та відносно добре зберіглася. Вона представлена лісами, луками, болотами, водними угрупованнями, фрагментами степів і пустищ. Найкраще збереглися ліси на південь від міста в районі Конча-Заспа, в північній частині – біля Пуща-Водиці, західній – біля с. Романівки і східній – північніше Броварів. Окремі ділянки мають вік понад 100 років. В урочищах Феофанія та Лиса гора в деревостанах трапляються могутні дуби віком понад 150 років.

Лісові масиви Києва – найважливіша природоутворювальна частина довкілля. Всі ліси міста Києва належать до категорії рекреаційно-оздоровчих лісів (виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції) та лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (виконують особливі природоохоронні, естетичні, наукові функції тощо).

На території Києва та околиць зафіксовано понад 100 видів рослин, що занесені до Червоної книги України чи інших природоохоронних документів. Водночас, актуальним є збереження рослинних угруповань, яких в межах Києва виділено понад 20 типів лісових, водних, степових, лучних.

На території столиці живуть:

- близько 48 видів ссавців (наприклад, їжак, кріт, білка, соня, різноманітні гризуни);
- понад 110 видів птахів (від найменшої мухоловки до найбільшого канюка);
- 6 видів плазунів (вуж звичайний, черепаха болотяна та 4 види ящірок);
- орієнтовно 52 види риб (наприклад, щука, сом, плітка, лящ, 15 видів бичків, окунь, судак, інші);
- кілька тисяч видів безхребетних (жуки, метелики, бабки, богомоли, коники, джмелі та бджоли, а також губки, молюски і різноманітні ракоподібні).

Серед цих видів тварин є рідкісні види, яким загрожує зникнення. Їх занесено до Червоної книги України, положень Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі тощо.

Відповідно до пункту 9 додатку до Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», природоохоронні території та об'єкти – це території та об'єкти природно-заповідного фонду, їх функціональні та охоронні зони, території, зарезервовані з метою наступного заповідання, території та об'єкти екомережі, території Смарагдової мережі, водно-болотні угіддя міжнародного значення, біосферні резервати програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».

У розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду України загалом відіграє важливу роль природно-заповідний фонд міста Києва. Станом на 01.01.2026

фактична площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду м. Києва становила 21 775,84 га, що становить 26,1% загальної площі м. Києва та 0,52% загальнодержавної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Динаміка структури природно-заповідного фонду Києва представлена в табл. 9. Зростання показника питомої ваги площі природно-заповідного фонду для міста Києва відбулося внаслідок прийняття упродовж 2016-2023 років Київською міською радою рішень про створення і оголошення територій та об'єктів природно заповідного фонду місцевого значення, за рахунок чого загальна фактична площа територій природно-заповідного фонду зросла на 4,45 тис га.

Таблиця 9. Динаміка структури природно-заповідного фонду м. Києва у 2021-2025 рр.

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2021		На 01.01.2022		На 1.01.2023		На 01.01.2024		На 01.01.2025	
	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га
Національні природні парки	1	10988,14	1	10988,14	1	10988,14	1	10988,14	1	10988,14
Регіональні ландшафтні парки	4	1454,88	4	1454,88	4	1493,26	4	1493,26	4	1493,26
Заказники загальнодержавного значення	1	1110,2	1	1110,2	1	1110,2	1	1110,2	1	1110,2
Заказники місцевого значення	34	9322,89	36	9439,46	41	9728,55	42	9853,55	42	9853,55
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	30	1	30	1	30	1	30	1	30
Пам'ятки природи місцевого значення	140	148,86	149	155,49	157	169,89	164	301,79	164	301,79
Ботанічні сади загальнодержавного значення	3	205,7	3	205,7	3	205,7	3	205,7	3	205,7
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5	1	6,5	1	6,5	1	6,5	1	6,5
Дендрологічні парки місцевого значення	1	13,7	1	13,7	1	13,7	1	13,7	1	13,7
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	39,5	1	39,5	1	39,5	1	39,5	1	39,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	9	1946,5	9	1946,5	9	1946,5	9	1946,5	9	1946,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	14	208,58	14	208,58	14	208,58	14	208,58	14	208,58
РАЗОМ	210	25513,65	221	25637,03	234	25940,52	242	26197,42	242	26197,42

В Києві та поблизу міста знаходяться території Смарагдової мережі: UA0000043 – Holosiivskyi National Nature Park (площа – 11080 га), UA0000233 – Kyivske Podesennia (площа – 10621 га), UA0000111 – Kanivske Reservoir (площа – 67264 га).

КО «Київзеленбуд» формує та реалізує єдину політику з озеленення міста і відіграє важливу роль в забезпеченні належного утримання та догляду за зеленими насадженнями, парками, скверами та іншими об'єктами благоустрою, що належать територіальній громаді Києва, постійно збільшує обсяги робіт з озеленення міста, здійснює капітальний ремонт і реконструкцію об'єктів зеленого господарства. Переважна частина зелених насаджень загального користування та спеціального призначення загальною площею 7,789 тис. га перебуває на балансі та обслуговуванні районних комунальних підприємств по утриманню зелених насаджень Києва, а саме:

- 125 парків загальною площею 3 373,67 га;
- 658 скверів площею 470,77 га;
- 98 бульварів, площ та проспектів площею 437,78 га;
- 31608,1 га лісопаркового господарства.

Протягом 2024 року КО «Київзеленбуд» та районними комунальними підприємствами по утриманню зелених насаджень міста Києва висаджено понад 8 тис. дерев, 88 тис. кущів, 6,4 млн квітів, влаштовано і відремонтовано 69,51 га газонів.

Столиця активно впроваджує європейські практики та інноваційні підходи до благоустрою об'єктів зеленого господарства, в тому числі: висадження «декоративних луків», ділянок без скошування, створення садів Міявакі, плавучих островів, влаштування модульного озеленення тощо.

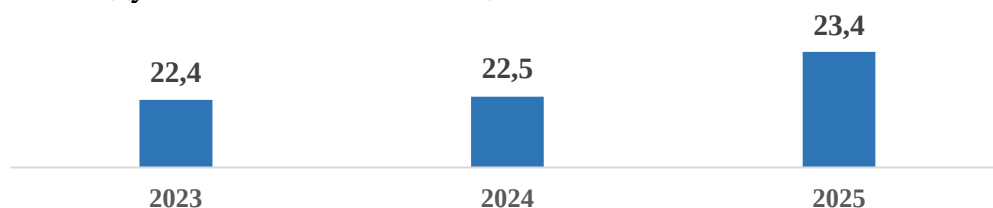

Рисунок 9. Забезпеченість постійного населення м. Києва зеленими зонами загального користування, м²

Відходи

У процесі функціонування та розвитку господарського комплексу м. Києва утворюються і накопичуються відходи виробництва та споживання, які поділяються на класи небезпеки: I-й клас — надзвичайно небезпечні; II-й клас — високо небезпечні; III-й клас — помірно небезпечні; IV-й клас — мало небезпечні.

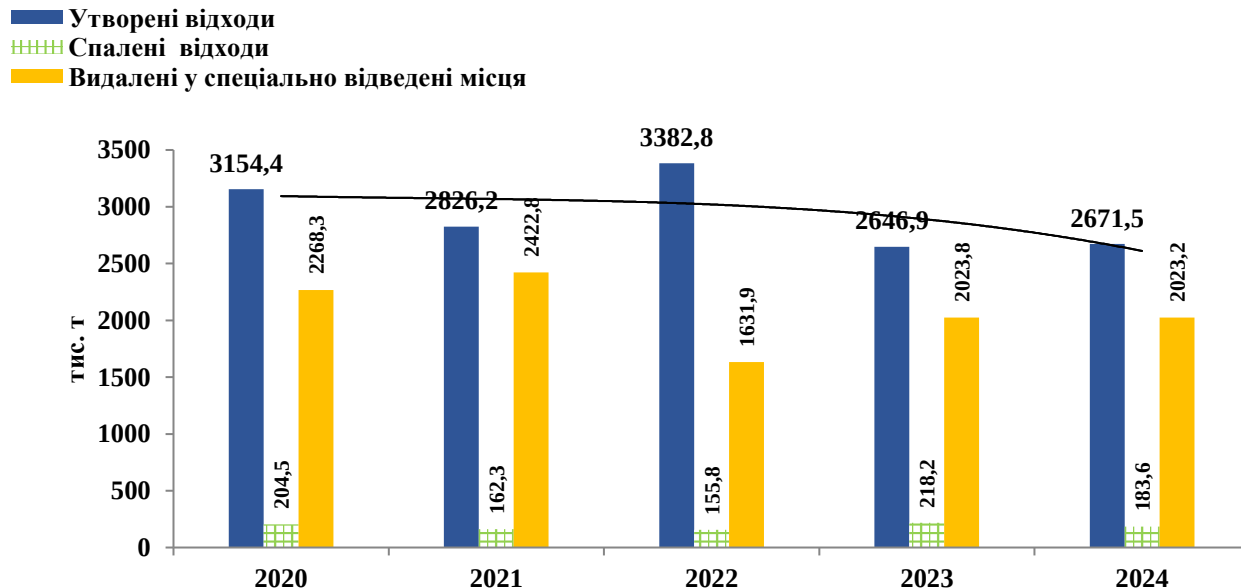

Рисунок 10. Динаміка основних показників утворення та управління відходами у м. Києві у 2020-2024 роках⁴

У 2020 р. спостерігалось різке збільшення загального обсягу утворення відходів (більш ніж утричі порівняно з 2019 р.). Швидше за все, це пов'язано зі змінами у статистичній звітності. У 2020 році дані були сформовані за місцем реєстрації суб'єктів

⁴За даними Головного управління статистики у м. Києві. Дані сформовані за місцем реєстрації суб'єктів господарської діяльності

господарської діяльності. Як правило, суб'єкти господарської діяльності реєструються в містах і, можливо, найбільше у Києві. Тому зазначені обсяги відходів могли бути утворені як у Києві, так і в регіонах. Оскільки обсяги утворених відходів збільшилися утричі, то можна вважати, що у 2020 році саме у Києві утворилася третина зазначених обсягів відходів.

За даними державних статистичних досліджень, впродовж п'ятирічного періоду (2020-2024 рр.) спостерігалася тенденція до зменшення утворення відходів на підприємствах, зареєстрованих в Києві. Найбільше утворених відходів було у 2022 р., що пов'язано з повномасштабним вторгненням (рис. 10). Впродовж 2024 р. було спалено 183,6 тис. т відходів, або 6,9% загального обсягу утворення відходів.

За обсягами основна частина утворених відходів – це відходи IV класу небезпеки (більше 99% загального обсягу). Динаміка утворення відходів I-III класів небезпеки у м. Києві представлена на рис. 11.

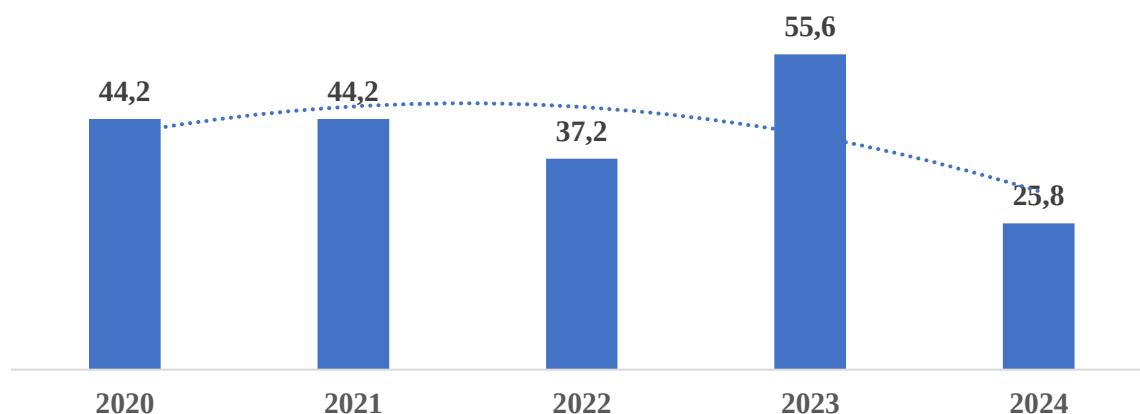

Рисунок 11. Динаміка утворення відходів I-III класів небезпеки у м. Києві, тис. т

За даними державних статистичних спостережень на підприємствах міста Києва протягом 2024 р. від економічної діяльності підприємств та організацій та від домогосподарств м. Києва (табл. 10) утворилося 2671,5 тис. т відходів.

Таблиця 10. Динаміка утворення відходів від економічної діяльності та від домогосподарств (тис. т)

	2021	2022	2023	2024
Усього	2826,2	3012,4	2339,0	2671,5
від економічної діяльності	2024,1	2352,5	1419,5	1482,2
від домогосподарств	802,1	659,9	919,5	1189,3

Серед підприємств, об'єкти яких розташовані в межах міста та можуть мати або мають негативний вплив на довкілля і населення, можна виділити:

- ТОВ «Євро-Реконструкція»;
- СП «Київські ТЕЦ» КП «Київтеплоенерго» (ТЕЦ-5 і ТЕЦ-6);
- СП «Завод «Енергія» КП «Київтеплоенерго»;
- ПрАТ «АК «Київводоканал» (БСА).

Інфраструктура поводження з промисловими відходами чи спеціальні полігони для промислових відходів на території міста відсутні. Тому ці екологічно небезпечні підприємства Києва потребують посиленого екологічного контролю та належного організаційно-фінансового забезпечення виконання необхідних природоохоронних заходів.

Масштабні руйнування спричинили утворення величезних обсягів відходів від руйнувань, що ускладнюють відновлення та становлять серйозну загрозу для громадського здоров'я та довкілля. Ефективне управління такими відходами є критично важливим для відбудови столиці, відновлення комунальних послуг та забезпечення безпечного і сталого відновлення.

За обсягом основна частка відходів у місті Києві – це так звані побутові відходи. Поводженням з такими відходами опікується спеціалізовані структурні підрозділи (КП «Київкомунсервіс»). Протягом 2020-2025 рр. було зібрано та вивезено побутових відходів: змішаних – 37 880,7 тис. м³, велико-габаритних відходів – 3067,3 тис. м³ і відходів сухої фракції – 1 524,3 тис. м³ (рис. 12).

Після початку повномасштабного військового вторгнення Україну обсяги утворення відходів в Києві у 2022 році зменшилися до рівня 2016-2017 років за рахунок стрімкого відтоку населення. У період з 2023 до 2025 рр. рівень утворення змішаних побутових відходів (далі – ЗПВ) на території міста Києва мали тенденцію до зростання.

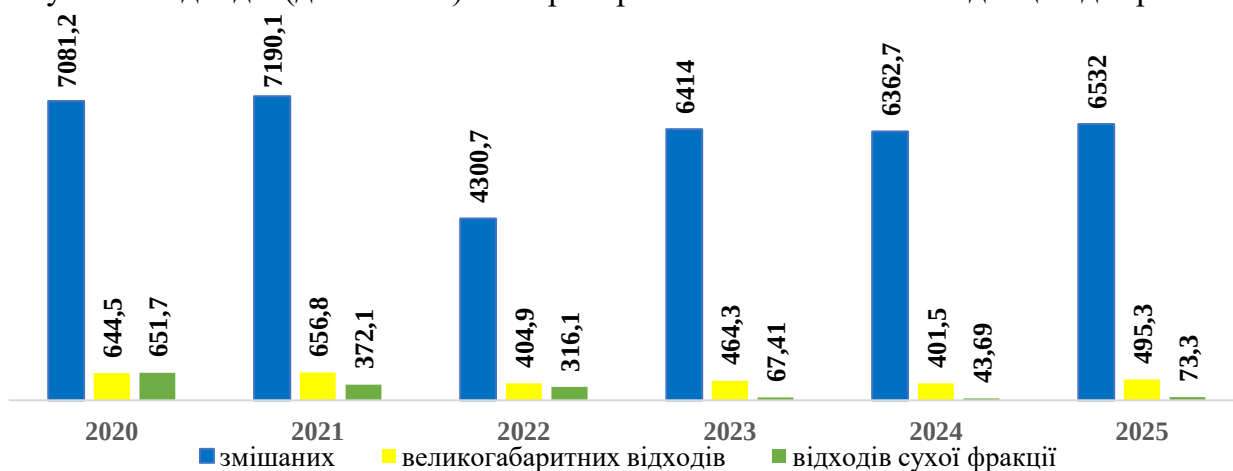

Рисунок 12. Динаміка збору та вивезення побутових відходів (різних фракцій), тис. м³

У столиці триває розвиток муніципальної системи роздільного збирання побутових відходів та встановлення контейнерів типу «Дзвінок» для скла та пластику. Мета — зменшення навантаження на полігони та сміттєспалювальний завод «Енергія», а також залучення громади до відповідального управління побутовими відходами.

У співпраці КП «ГІОЦ», КП «Київкомунсервіс», КП «Київський міський будинок природи» створено електронну мапу «Сортування сміття» у міському застосунку «Київ Цифровий». Це єдина інтерактивна мапа контейнерів для пластику, скла, небезпечних відходів у складі побутових.

З 2023 року кількість контейнерних майданчиків, які облаштовано контейнерами з можливістю сортування ЗПВ (КП «Київкомунсервіс») збільшилась з 2485 до 2760 у 2025 році.

Відповідно до звіту за 2024 рік за формою № 1-ТПВ у місті Києві зібрано та перевезено побутових відходів – 7,1 млн м³, з них на:

- заготівельні пункти вторинної сировини – 313,2 тис. м³;
- сміттєпереробні підприємства – 1,1 млн м³;
- ділянки компостування – 18,2 тис. м³;
- сміттєспалювальний завод – 693,2 тис. м³;
- полігони – 5,02 млн м³.

ЗПВ вивозяться на переробку та подальше захоронення на:

- полігон твердих побутових відходів № 5 ПрАТ «Київспецтранс»;

- полігон великогабаритних та будівельних відходів № 6 ПрАТ «Київспецтранс»;
- сміттєспалювальний завод СП «Завод «Енергія» КП «КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО»;
- сміттєзвалища Київської області (Бориспільський, Бородянський, Броварський, Васильківський райони).

Таблиця 11. Інфраструктура утилізації та оброблення побутових відходів станом на 2024 рік

Адреса розташування	Рік відкриття	Загальний об'єм побутових відходів, тис. м³	Площа, зайнята безпосередньо відходами, га	Господарська зона та інженерні споруди полігону, га
Полігон ТПВ № 5 с. Підгірці, Обухівський район, Київська обл.	1986	62309,68	35,75	6,0
Полігон ВГВ № 6 м. Київ, вул. Пирогівський шлях, 94-96	1995	9712,33	9,3	2,3
Сміттєспалювальний завод «Енергія» КП «Київтеплоенерго», м. Київ, вул. Колекторна, 44	1987	693,24	X	X

Термічне знешкодження (утилізація) побутових відходів здійснюється на СП «Завод «Енергія» КП «Київтеплоенерго». Решта відходів потрапляє на полігон без будь-якого сортування. У той же час морфологічний склад побутових відходів свідчить про те, що більше 90% ТПВ може бути спрямовано у господарський обіг.

Здоров'я населення

Аналіз показників захворюваності по м. Києву впродовж 2020-2025 років (за наявними статистичними даними) свідчить про загальну тенденцію до зниження рівня захворюваності дорослого населення Києва протягом 2020–2025 років. Загальний показник захворюваності скоротився з 18 061,3 випадку на 10 тис. населення у 2020 році до 14 750,3 у 2025 році, що становить зменшення на 18,3% (табл. 12).

Таблиця 12. Загальна захворюваність дорослого населення в м. Києві за класами хвороб та окремими нозологіями (за даними закладів, підпорядкованих ДОЗ) (на 10 тис. населення у віці 18 років і старші)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Усього захворювань	18 061,3	17 448,5	15 128,4	15 493,2	15523,9	14750,3
Новоутворення	714,4	718,7	702,0	757,9	790,5	800,1
Хвороби ендокринної системи	956,2	938,7	872,3	900,3	948,6	936,3
Хвороби нервової системи	641,2	589,0	522,0	545,4	591,1	530,8
Хвороби ока та його придаткового апарату	806,3	770,8	635,2	635,7	581,1	545,1
Хвороби системи кровообігу	5502,4	5 240,7	4 603,9	4 636,5	4 485,1	4 226,2
Хвороби органів дихання	2951,7	3 040,5	2 481,8	2 378,7	2 367,5	2 226,5
Хвороби органів травлення	2042,9	1 882,7	1 624,0	1 630,0	1 629,4	1 516,2
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	1081,8	1 015,3	883,9	963,7	1 026,9	1 053,2
Хвороби сечостатевої системи	1 523,7	1 398,6	1 192,6	1 220,3	1 237,9	1 134,0
Інші	1 840,7	1 853,5	1 610,7	1 824,7	1 865,8	1 781,9

Найбільш суттєве скорочення відбулося у 2022 році, що може бути пов'язано зі зміною доступності медичної допомоги та особливостями обліку захворювань в умовах воєнного стану. У 2023–2024 роках спостерігалось певне відновлення показника, однак у 2025 році тенденція до зниження продовжилася.

Хвороби системи кровообігу залишаються найбільш поширеним класом захворювань. Водночас їх поширеність зменшилася з 5 502,4 до 4 226,2 випадку на 10 тис. населення (-23,2%).

Незважаючи на позитивну динаміку, серцево-судинна патологія продовжує формувати основне навантаження на систему охорони здоров'я.

Також відбулося суттєве скорочення захворюваності на хвороби органів дихання з 2 951,7 до 2 226,5 випадку на 10 тис. населення (-24,6%).

Аналогічна тенденція характерна для хвороб органів травлення (-25,8%), сечостатевої системи (-25,6%) та хвороб ока (-32,4%).

Показники хвороб ендокринної системи залишаються на високому рівні та у 2025 році становлять 936,3 випадку на 10 тис. населення, що лише незначно нижче рівня 2020 року (-2,1%). Що свідчить про значне поширення хронічних ендокринних патологій, насамперед цукрового діабету.

Також, на жаль, поширюються хвороби кістково-м'язової системи. Після зниження у 2022 році показник зріс до 1 053,2 випадку на 10 тис. населення у 2025 році. Порівняно з 2024 роком зростання становило 2,6%, що може бути пов'язано зі старінням населення та наслідками малорухливого способу життя.

Найбільший відсоток зареєстрованих випадків захворювань у м. Києві у 2025 році належав хворобам системи кровообігу та органів дихання 28,7% та 15,1% відповідно (рис. 13).

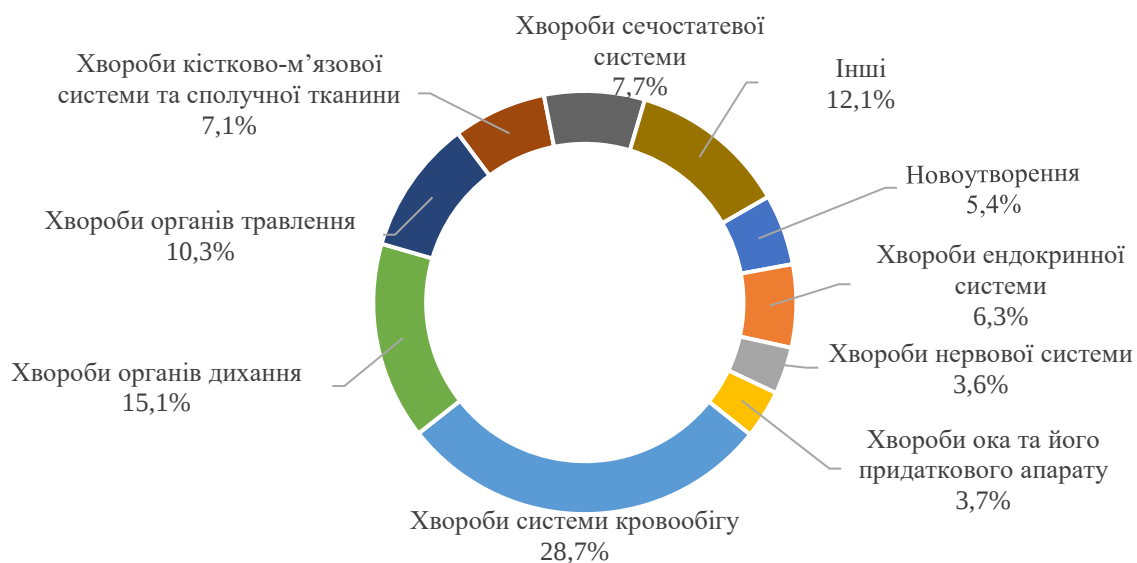

Рисунок 13. Структура загальної захворюваності дорослого населення у м. Києві у 2025 році

Зберігалася тенденція до зростання контингенту онкологічних хворих, з 3 383,7 на 100 тис. населення у 2020 році до 4 325,0 на 100 тис. населення у 2025 році (+27,8%). Це є найвиразнішою негативною тенденцією серед основних класів захворювань та може свідчити насамперед як про позитивні зміни – подовження терміну життя хворих на рак так і про покращення діагностики онкологічних захворювань (рис. 14).

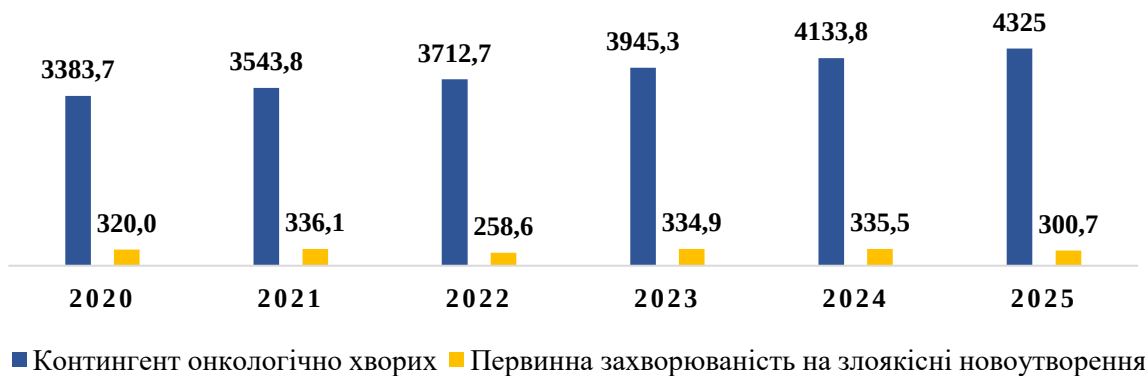

Рисунок 14. Захворюваність населення на злоякісні новоутворення (на 100 тис. населення)

Найпоширенішими серед злоякісних новоутворень у 2025 році були (на 100 тис. населення): злоякісне новоутворення молочної залози – 71,1; шкіри (всі форми) – 48,4; легень, трахеї, бронхів – 19,2; лімфатичної та кровотворної тканини – 16,1.

Спрямованість на раннє виявлення хвороб сприяла тому, що велика кількість нових випадків злоякісних новоутворень виявляється під час профілактичних оглядів населення.

Показник поширеності усіх форм туберкульозу серед киян демонструє стійку тенденцію до зниження як у дорослих, так і у дітей (рис. 15). Так, захворюваність серед дітей від 0 до 17 років (на 100 тис. населення) змінилася з 5,0 у 2023 році до 3,9 у 2025 році. Разом з тим, у 2024 р. стрімко зріс показник первинної захворюваності на туберкульоз, хоча вже у 2025 році цей показник суттєво знизився. Слід зазначити, що захворюваність на туберкульоз у м. Києві є однією з найнижчих по Україні.

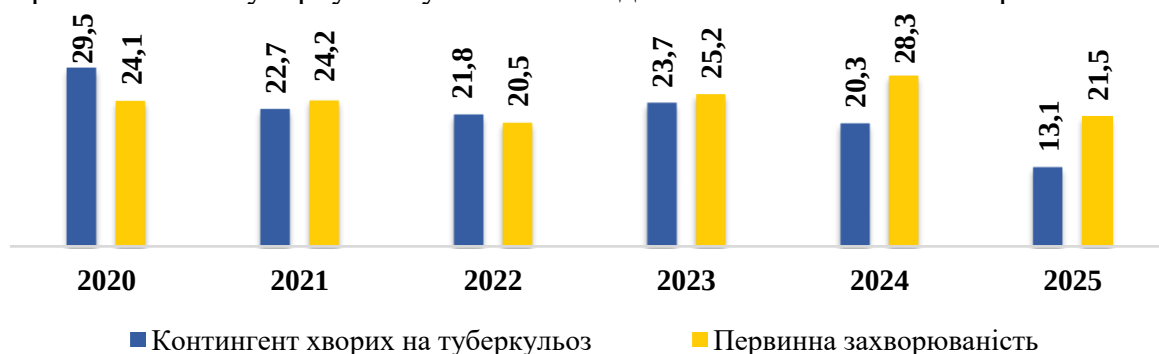

Рисунок 15. Захворюваність на туберкульоз у м. Києві (на 100 тис. населення)

Зараз в столиці функціонують 64 комунальних підприємства, організації та установи (36 амбулаторних закладів районного підпорядкування та 28 – міського, з яких 23 заклади надають стаціонарну медичну допомогу, 1 – екстрену, 1 – стоматологічну).

	2023	2024	2025
Кількість лікарняних закладів охорони здоров'я, одиниць	47	44	24
Кількість лікарняних ліжок, одиниць на 10 тис. населення	44,7	43,2	41,1

Медична допомога цивільним, військовим та внутрішньо переміщеним особам надавалася на всіх рівнях надання медичної допомоги (зокрема високоспеціалізованої) безвідмовно за всіма профілями за потребою згідно з Програмою державних гарантій медичного обслуговування населення за пакетами медичних послуг.

Ліжковий фонд по стаціонарних закладах охорони здоров'я комунальної власності територіальної громади міста Києва у 2025 році становив понад 12,1 тис. ліжок різних профілів (у 2024 році – 12,7 тис., у 2023 році – 13,2 тис.). Упродовж останніх років здійснено роботу з оптимізації ліжкового фонду.

У довоєнні роки спостерігалася негативна тенденція щодо смертності за основними типами захворювань. Показник смертності населення у 2021 році становив 15,3 осіб на 1 тис. наявного населення, що на 25,3% більше порівняно з 2020 роком. Рівень дитячої смертності збільшився з 4,7 % у 2020 році до 5,7 % на 1 тис. новонароджених у 2021 році.

Структура причин смертності населення м. Києва у зв'язку з пандемією COVID–2019 зазнала суттєвих змін (табл. 13). На першому місці, як і в попередні роки, знаходилися хвороби системи кровообігу, які у 2021 році обумовили 53,9 % усіх випадків смерті в місті (61,5 % у 2020 році).

Серед смертності від хвороб кровообігу 80 % випадків у 2021 році припадало на смертність від ішемічної хвороби серця (зокрема інфаркти). На друге місце у 2021 році вийшла смертність від хвороб, зумовлених вірусом COVID–19, яка становила 16,8 % від загальної смертності по місту (проти 6,4 % у 2020 році). Третя позиція в структурі смертності належала смертності від новоутворень – 11,9 % у 2021 році.

Таблиця 13. Розподіл померлих за основними причинами смерті, осіб

	2018	2019	2020	2021
Усього померлих	32 231	33 137	36 091	45 223
у т.ч. від				
хвороб системи кровообігу	20 427	21 259	22 168	24 355
новоутворень	5 524	5 769	5 606	5 403
зовнішніх причин смерті	1 512	1 451	1 286	1 389
хвороб органів травлення	1 599	1 491	1 509	1 650
хвороб органів дихання	744	847	837	1 720
деяких інфекційних та паразитарних хвороб	501	484	450	390
COVID-19			2 349	7 704

Прогнозні зміни стану довкілля, якщо Програма не буде затверджена

На підставі аналізу тенденцій стану довкілля, в тому числі здоров'я населення, можна прогнозувати такі зміни стану довкілля, якщо Програма не буде затверджена: зростання обсягів викидів від стаціонарних і пересувних джерел забруднення, зростання зношеності водопровідних і каналізаційних мереж, а також очисних споруд Бортницької станції аерації, ризик забудови вільних територій за рахунок скорочення зеленої зони міста, зростання площі природно-заповідного фонду міста і кількості територій та об'єктів ПЗФ, зростання обсягів утворення і збирання твердих побутових відходів, невпинне зростання кількості накопичених відходів, посилення хронічних захворювань і збільшення психологічних проблем серед населення, збільшення смертності за основними типами захворювань.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Усі завдання Програми, окрім одного, стосуються всього міста Києва. Лише завдання 3.1 «Розвиток ефективної системи управління відходами та розбудова інфраструктури» напряму 1.5 «Екополітика та охорона довкілля» стосується реконструкції і технічного переоснащення полігону твердих побутових відходів № 5 в с. Підгірці Обухівського району Київської області.

Село Підгірці розташоване в північній частині Обухівського району за 28 км від центру м. Києва на захід від автомобільної дороги національного значення Н 01 Київ-Знам'янка.

Атмосферне повітря

Стан атмосферного повітря залежить від обсягів забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел забруднення.

Головними стаціонарними джерелами забруднення атмосферного повітря на території с. Підгірці є сільськогосподарські, комунальні та виробничі об'єкти.

Головним джерелом забруднення повітряного басейну населеного пункту є транзитний автотранспорт. Найбільша інтенсивність руху відмічається на автомобільній дорозі Н-01. Серед забруднюючими речовин варто виділити оксид вуглецю, оксиди азоту, леткі органічні сполуки, пил. Збільшення викидів забруднюючих речовин обумовлено збільшенням кількості автотранспорту, погіршенням технічного стану автомобільного парку і незадовільною якістю палива. Рівні забруднення в межах зони впливу дороги становлять 0,2 ГДК і не перевищують нормативних величин.

Водні ресурси

Поверхневі водойми с. Підгірці представлені озером і мережею меліоративних каналів.

Водопостачання села здійснюється за допомогою двох артезіанських свердловин. Частина мешканців села має локальну систему водопостачання у складі свердловини та розподільчих водопровідних мереж. Деякі промпідприємства мають власні локальні системи водопроводу. Якість питної води за санітарно-мікробіологічними та фізико-хімічними показниками частково відповідає вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної призначеної для споживання людиною».

Територія населеного пункту не каналізована. Мешканці с. Підгірці користуються вигребами.

Забруднення поверхневих вод відбувається, в першу чергу, внаслідок скидів зливових вод. Однією з причин забруднення поверхневих вод є незадовільний стан утримання територій прибережних захисних смуг.

Основною екологічною проблемою є накопичення на полігоні ТПВ № 5 великої кількості фільтрату, який проникає у ґрунтові води.

Земельні ресурси

На території села є території з порушеною поверхнею, а саме звалище твердих побутових відходів ТПВ № 5, Креничанський глиняний кар'єр, а також інші ділянки з порушеною поверхнею. Земельні ресурси зазнають негативного впливу від накопичень побутових відходів. Полігон ТПВ № 5 є переповненим і знаходиться у незадовільному

стані, забруднюючи довкілля та погіршуючи санітарно-гігієнічний стан прилеглих територій. Значний внесок у забруднення ґрунтового покриву припадає також на зони впливу автотранспорту, де може фіксуватися перевищення ГДК за вмістом важких металів.

Слід зазначити, що забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних і поверхневих вод, а також атмосферного повітря.

В межах населеного пункту наявна система меліоративно-дренажних каналів. Трансформація осушуваних земель у забудовані, особливо неконтрольована, яка відбувається в с. Підгірці, пов'язана зі значним ризиком як для довкілля, так і для населення. Незадовільний технічний стан осушувальних систем, їх руйнування та безсистемна забудова створюють екологічну небезпеку в річкових басейнах, істотно зменшують захищеність населених пунктів і нових забудованих територій від затоплення і підтоплення, провокуючи виникнення надзвичайних ситуацій при повенях.

Відходи

У західній частині села Підгірці розташований полігон твердих побутових відходів № 5. Щорічно на цей полігон завозиться 465 тис. тонн відходів з Києва та Обухівського району. Оператором найбільшого в Україні полігону ТПВ № 5 є ПрАТ «Київспецтранс».

Полігон № 5 у Підгірцях використовується більше 38 років. Перша черга полігону площею 18 га була введена в експлуатацію у 1986 році. Тут розміщено більше 9,1 млн м³ відходів у стислому стані. Друга черга полігону № 5 була введена в експлуатацію у 1997 році. Полігон складається з двох ділянок-карт, загальна площа яких 65,2 га. На полігоні вже захоронено більше 6,4 млн тон відходів. Висота шару відходів становить 90 метрів. Потужності полігону вже вичерпані.

Дно полігона укрите піском, глиною і полімерним екраном у два прошарки. Однак, існуючий екран на полігоні ненадійний через його старіння, яке відбулося завдяки наявності агресивного середовища, великих температур і великого гідралічного тиску. За час роботи полігону на його території утворилися 2 озера об'ємом понад 600 тис. м³ токсичного фільтрату, який відноситься до відходів першого (найвищого) класу небезпеки. Фільтрат – це рідина, що утворюється у смітті. У змішаних відходах він утворюється через вологість залишків їжі.

З 2021 року триває рекультивація полігону, зокрема, укріплення дамб на першій та другій ділянках полігону. Ці роботи необхідно продовжувати, щоб не допустити виникнення аварійних ситуацій та зменшити негативний вплив полігону на довкілля.

Проект рекультивації полігону передбачає перетворення ділянки № 1 в екологічно безпечний об'єкт і відновлення територій, зайнятої під полігоном. Однак рекультивація сприяє тому, що на початку робіт, коли сміття перекидають з місця на місце і розрівнюють його, на території села немає чим дихати. Потім, коли пересипають ґрунтом, запах хоча й залишається, але вже перестає бути надто їдким.

Пріоритетними заходами у ході реконструкції полігону є облаштування підпірної стіни довжиною 270 метрів та посилення дамби № 2, що убезпечить від витоків фільтрату з території полігону.

Ризики для здоров'я населення

Жителі села Підгірці найбільше страждають від сусідства з полігоном ТПВ № 5. Зокрема, вони скаржаться на неприємний запах, що йде від полігону. Наприклад, у жовтні 2021 р. рівень сірководню в повітрі сягав 0,034 мг/м³, і це при тому, що сірководень навіть на рівні 0,004 мг/м³ вже відчутно б'є по органолептиці.

Сильні запахи здатні спричинити подразливі реакції, які згодом переростають в астму або хронічне обструктивне захворювання легень. Імовірні проблеми з диханням. Забруднене довкілля може стати причиною алергій. Такі алергічні реакції, як й риніт і сльозоточивість, особливо загострюються, коли полігон «дихає» в сторону села.

Сусідство зі смітником загрожує людям ще й інфекційними хворобами. Харчові відходи приваблюють пацюків, які й переносять інфекції, зокрема туберкульоз чи лептоспіроз.

Селяни позбавлені можливості пити воду з власних криниць, оскільки вона стала отруйною через потрапляння фільтрату у ґрунтові води населений пункт. Якщо в ґрунтові води зі смітника потраплять важкі хімічні елементи, то вживання такої рідини може спричинити отруєння, сальмонельоз чи навіть онкологію. Вода з колодязів використовується лише для господарських потреб. Питна вода надходить з артезіанської свердловини, яка забезпечує центральне водопостачання.

4. Основні екологічні проблеми міста Києва, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Екологічні проблеми, спричинені збройною агресією проти України

Внаслідок збройної агресії росії проти України з 24.02.2022 на території міста Києва спостерігалися масові ураження вогнепальною, артилерійською та ракетною зброєю територій міських лісів та природно-заповідного фонду м. Києва. Війна вплинула на кожний компонент довкілля – на воду, повітря, ґрунти, зелені насадження, тваринний та рослинний світ. Наслідки цього негативного впливу матимуть довгостроковий характер.

Зокрема, пошкодження об'єктів енергетики у зимовий період м. Києва призвело до масового використання газо/дизель генераторів, пічок-буржуйок, що в свою чергу спричинило збільшення кількості забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, а також збільшення рівня шумового навантаження на довкілля від працюючих генераторів.

Зросла кількість великогабаритних будівельних відходів внаслідок руйнування житлового, громадського та промислового фондів столиці під час обстрілів ракетами та дронами.

Найбільше постраждали від збройної агресії росії (особливо на початку повномасштабного вторгнення в Україну) території міських лісів КП «Святошинське лісопаркове господарство» (в тому числі території, що входять до складу національного природного парку «Голосіївський», ландшафтний заказник місцевого значення «Золотий ліс», лісовий заказник місцевого значення «Межигірсько-Пуща-Водицький» тощо) та КП «Дарницьке лісопаркове господарство». Зокрема, протягом 2023 року на території лісів КП «Дарницьке лісопаркове господарство» було зафіксовано близько 10 випадків потрапляння боєприпасів та їхніх уламків на території лісів підприємства, що спричинило виникнення пожеж і пошкодження дерев., що спричиняло виникнення пожеж і пошкодження дерев.

Забруднення атмосферного повітря викидами від автотранспорту та промислових підприємств

Однією з найважливіших екологічних проблем м. Києва є забруднення атмосферного повітря.

Міський транспорт є головним чинником забруднення атмосферного повітря. Вплив системи «автомобіль – дорога» на природне середовище в умовах міста значно більший, ніж промисловості і теплоенергетики, що пов'язано з великою кількістю автотранспортних засобів, наявністю великих площ доріг і вулиць.

Викиди автотранспорту представлені відпрацьованими газами (після згоряння пального), картерними газами (суміш пального з парами мастильних матеріалів) і паливним випаровуванням, що надходить у середовище з паливних баків, карбюратора і систем живлення двигунів. Найбільш істотні такі компоненти викидів, як оксид вуглецю, вуглеводні, оксиди азоту, сполуки сірки, тверді частинки (сажа).

Частка автомобілів, які експлуатуються в м. Києві, далекі від довершеності; вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Кількість автомобілів постійно зростає, особливо легкових. Відповідно, слід очікувати зростання подальшого тиску на довкілля та зростання рівня забруднення.

На рівень забруднення викидами від транспортних засобів впливають інтенсивність та умови їхнього руху. Рівень загазованості залежить від кількості перехресть, від інтенсивності руху автомобілів, ширини і рельєфу вулиць, швидкості вітру тощо. Істотним є вплив дорожніх умов, як постійних, до яких відносять склад дорожнього покриття, план траси, подовжній і поперечний профіль, ширину проїзної частини, перетинання доріг, так і перемінних (ступінь рівності дорожнього покриття, коефіцієнт зчеплення коліс з дорогою, видимість дороги тощо).

Сучасний стан вулично-дорожньої мережі міста має ряд проблемних питань, серед яких незадовільний технічний стан, недостатня пропускна спроможність транспортних розв'язок, невідповідність технічних параметрів більшості магістральних вулиць їх встановленому функціональному призначенню, у тому числі за пропускною спроможністю.

Забруднення атмосферного повітря в Києві від автотранспорту обумовлено такими факторами:

- постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту в місті, в тому числі транзитного вантажного;
- відставання якості палива від європейських стандартів;
- щільність забудови в центральних районах міста;
- повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів;
- недостатня кількість мостів через річку Дніпро;
- відсутність замкненої кільцевої дороги навколо міста;
- недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами;
- недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом;
- відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Викиди від автотранспорту є джерелом вторинного забруднення інших компонентів довкілля, перш за все, ґрунтів і поверхневих водойм. Міський транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів і ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнано локальними очисними спорудами дощових стоків, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів на території річкового порту та автотранспортних підприємств міста. Має місце забруднення трамвайних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів трамвайних вагонів.

Перевищення нормативних значень шумового забруднення вдень спостерігається на магістралях районного та загальноміського значення, що зумовлено інтенсивним рухом автотранспорту. Ще одним джерелом транспортного шуму є міський рейковий транспорт, представлений наземними ланками ліній метро, кільцем міського залізничного транспорту (міською електричкою) та трамваями.

Забруднення атмосферного повітря становить серйозний ризик небезпеки для здоров'я людини. Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуваннями паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%). Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху.

Основними забруднювачами атмосферного повітря від стаціонарних джерел є підприємства енергетики (теплоелектроцентралі), підприємства будівельної індустрії, машинобудівної, хіміко-фармацевтичної, харчової промисловості. Головною потребою підприємств є модернізація морально застарілих технологій та засобів виробництва і використання очисного обладнання, де уловлюються та знешкоджуються забруднюючі речовини.

До проблем забруднення атмосферного повітря слід віднести також збільшення кількості автономних котельнь в місті, оскільки у зв'язку зі зростаючими темпами забудови міста спостерігається невідповідність в реальній спроможності підприємств енергетики забезпечувати відпуск тепла споживачам. На даний час централізовані міські тепломережі є перевантаженими. Приєднання додаткових споживачів потребує встановлення додаткового теплогенеруючого обладнання відповідної потужності. Існує необхідність використання сучасних прогресивних котлоагрегатів з максимально низькими показниками емісії забруднюючих речовин, провадження енергозберігаючих технологій, вирішення проблеми досягнення мінімальних втрат на шляху транспортування тепла до споживачів тощо.

Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово- комунального господарства

Існуючий стан малих водойм міста викликає занепокоєння, тому що багато з них є засміченими, прибережні захисні смуги водойм захищені несанкціонованими звалищами побутових та будівельних відходів.

Природні водойми значною мірою трансформовані через антропогенний вплив. Особливо значних змін зазнали русла невеликих річок – приток Дніпра, які протікають через забудовану частину міста, особливо на правобережжі. Ці річки каналізовані, поміщені у колектори, береги часто забетоновані. Суттєвим фактором деградації водойм є невизначеність та невстановленість прибережних захисних смуг (ПЗС) поверхневих водних об'єктів. Антропогенізацію поверхневих вод довершує забруднення хімічними і органічними речовинами. Джерелами техногенного забруднення поверхневих вод є осадження викидів із атмосферного повітря та поверхневий злив, а також скиди зворотних (стічних) вод переважно підприємствами житлово-комунального господарства.

Для міста актуальною лишається проблема впорядкування відведення поверхневого стоку у міську дощову мережу та його скиду у відкриті водойми з дотриманням вимог чинного природоохоронного законодавства України. Слід врахувати проблематику очищення поверхневих (дощових, талих, поливо-мийних) стоків, скидання їх у поверхневі водні об'єкти без очищення (у місті Києві очищується лише частина цих стоків), наявність несанкціонованих врізок і скидів. Так, у Канівське водосховище в межах міста скидаються забруднені води через більше ніж 80 водовипусків дощової каналізації. Крім того, в річки Сирець і Либідь поступають неочищені дощові стічні води з-понад 50 водовипусків.

Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

Загальними проблемами у сфері водовідведення є:

- забруднення поверхневих вод хімічними та органічними речовинами; джерелами техногенного забруднення є осідання викидів з атмосферного повітря та

поверхневий змив;

- несанкціоновані скидання неочищених вод до річок Дніпро та Десна через злизову каналізацію підприємствами-порушниками;
- відсутність або замала кількість очисних споруд у деяких населених пунктах, що належать до Київської агломерації; потужність очисних споруд у м. Києві десятки років залишається незмінною;
- недостатній спільний контроль усіх суб'єктів агломерації за зливанням неочищених каналізаційних стоків безпосередньо у природне середовище.

Серйозною проблемою залишається забруднення внутрішніх водойм міста нафтопродуктами, пов'язане із інтенсивним забрудненням ними дощових стоків, що спричинено зростаючою кількістю автотранспортних засобів, розміщених на територіях автостоянок, гаражів, автозаправних станцій без локальних очисних споруд тощо.

З дощовими й талими водами до водойм та водотоків потрапляють різні сполуки, які призводять до забруднення води, переважно завислі та колоїдні частки, синтетичні поверхнево-активні сполуки, нафтопродукти. Особливу загрозу створюють токсичні компоненти стоку – нафта та нафтопродукти, важкі метали, СПАР. Надходячи у водойму, токсиканти зачіпають усі складові водної екосистеми.

При потраплянні у водні об'єкти детергентів спостерігається погіршення її санітарного режиму, зменшується вміст розчиненого у воді кисню, на поверхні водойми може утворюватися велика кількість стійкої піни, привнесення фосфатних миючих засобів спричинює ризик евтрофікації водойм.

В забруднених водоймах нафта та нафтопродукти утворюють на поверхні райдужні плівки різної товщини, а в водних масах присутні у вигляді розчинної фракції в емульгованому чи завислому стані. Плівки, що утворюються на поверхні водойм, перешкоджають природній аерації, створюють дефіцит кисню, порушують перебіг біологічних процесів у водоймах. Частина нафтопродуктів буде залишатися у водній товщі у вигляді емульсії, частина седиментуватиме. Забруднені нафтою і продуктами їх переробки донні відклади провокують хронічне забруднення водних мас.

Основна небезпека важких металів полягає у тому, що вони, на відміну від токсикантів органічного походження, не піддаються розкладу. Вони лише переходять з однієї хімічної форми в іншу, при цьому іноді утворені сполуки металів мають більш небезпечні властивості, ніж ті, що потрапили у водну екосистему.

Існуючий стан малих водойм міста викликає занепокоєння, тому що багато з них є засміченими, прибережні захисні смуги водойм захащені несанкціонованими звалищами побутових та будівельних відходів. Лишається гострим питання щодо встановлення прибережних захисних смуг водних об'єктів, посилення контролю за створенням водоохоронних зон і ПЗС, а також за дотриманням режиму використання їхніх територій.

Зважаючи на особливу вразливість водних екосистем до антропогенного навантаження, зокрема у межах міста Києва як столиці України та мегаполісу зі специфічними умовами урбанізованого середовища, для поверхневих водних об'єктів міста найважливішим завданням є поліпшення якості води шляхом зменшення забруднення і засмічення.

Підтоплення земель та населених пунктів регіону

Визначення зон затоплення при повенях різної забезпеченості та у період випадіння катастрофічних опадів важливе для оцінки ризиків для населення та

об'єктів господарювання, планування заходів з попередження негативних наслідків і пом'якшення цих наслідків.

Найбільші площі затоплення спостерігаються у місцях зниженого рельєфу на півночі – від дамби ГЕС до меж Києва, мікрорайонів Оболонь і Троєщина, а також на півдні – від мосту Південний до захисних дамб у Козині і Процеві, що не переливаються.

У межах Києва можуть затоплюватися невеликі ділянки уздовж Оболонських озер, острови Труханів, Долобецький, Венеційський, дачні і котеджні містечка на Лівому березі, містечко Деснянське, Русанівські сади на півночі, Нижні сади на півдні. Взагалі на півдні Києва територія під загрозою затоплення є більшою: ділянка Голосіївського району від Дніпра до Столичного шосе, село Осокорки, 11-й мікрорайон Позняків, мікрорайон Осокорки до вулиці Ревуцького, мікрорайон Бортничі до озер Заплавного і Вітовець.

Насосні станції «Русанівські сади», «Осокорки-Позняки», «Жуків острів» та насосні станції розташовані на вулицях Довбуша та Аляб'єва у м. Києва були введені в експлуатацію у 70-80-х роках минулого століття та потребують реконструкції. У 2024 році модернізація (реконструкція) насосних станцій не проводилася, проте на насосних станціях проводилися поточні ремонти і технічне обслуговування.

Проблеми управління відходами

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем міста Києва. Відповідно до існуючої технології управління відходами у місті, утворені відходи вивозяться на переробку та подальше захоронення. Але частки утилізації та спалювання є незначними, і більшість відходів направляється на захоронення - на існуючі переповнені полігони чи зберігаються «у спеціально відведених місцях» на території підприємств міста.

Існуюча система управління відходами характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері управління відходами;
- незадовільний технічний стан комунальної інфраструктури;
- відсутність достатньої інфраструктури вторинної переробки сміття (спалювання, роздільного збирання, перероблення, утилізації, захоронення перероблених залишків) та підтримки безпеки існуючих об'єктів управління відходами.

Питання очищення міста від відходів залишається досить актуальним. Існуюча система управління відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсоцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо).

Відходи на території міста є додатковим джерелом забруднення повітря, земельних ресурсів (грунту), поверхневих і підземних вод.

Більшість місць видалення твердих побутових відходів в м. Києві є сміттєзвалищами, які технологічно не облаштовані та експлуатуються з порушенням вимог санітарного законодавства. Водночас сміттєзвалища є основними факторами забруднення підземних та поверхневих вод, ґрунтів, атмосферного повітря у районі їх розташування, причому зона впливу виходить за межі нормативної санітарно-захисної зони. Головним негативним чинником впливу на довкілля сміттєзвалищ є фільтрат – потужне джерело забруднення підземних і поверхневих вод, у тому числі і тих, які використовуються для господарсько-питних потреб. Подальше поводження зі сміттєзвалищами потребує повної їх санації, яке передбачає вилучення усього обсягу відходів із тіла сміттєзвалища та забруднених ґрунтів, визначення ступеня їх небезпеки та остаточне вирішення питання щодо подальшого їх використання або утилізації.

У Києві відсутня комплексна система роздільного збирання відходів. Полігон № 5 працює з перевищенням планового строку служби. Можливості полігону вичерпано; він перебуває в незадовільному стані, справляючи на довкілля значний негативний вплив. Можливим є забруднення від майданчиків, що використовуються для захоронення відходів (зокрема, небезпечних) неофіційно (масштаби цієї практики наразі не визначено).

Важливим є питання розділення відходів, що залишаються після руйнувань, на небезпечні відходи, ресурсоцінні, інертні відходи без ресурсної цінності та подальше поводження з ними – повторне використання, оброблення/перероблення й захоронення на полігонах. Зростає потреба у відкритті нових полігонів.

В умовах значного руйнування енергетичного сектору, виникають ризики суттєвого зростання у післявоєнний період кількості та обсягів відходів пошкодженого електричного та електронного обладнання, а також відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів.

Одним з важливих питань є утилізація шин, що стає особливо актуальним у Столиці. Утилізація шин – актуальна проблема для великих підприємств, які мають свої транспортні зони, автопарк та гаражі. Велика кількість гуми, що втратили свою ефективність або були замінені на зимові або літні шини, нагромаджується, що може призводити до накопичення великих куп спрацьованої гуми, що займають значні площі родючої землі. Їх скупчення стає сприятливим середовищем для розмноження паразитів, гризунів та комах. Улітку під дією сонячного тепла гума може самозайматися, спричиняючи пожежі на звалищах. Отже, переробка шин є належним вирішенням для запобігання утворенню таких звалищ і неефективного використання вторинних ресурсів. Гума, яка входить до складу шин, є також важливим вторинним ресурсом, який піддається рециклінгу.

Трансформація природних ґрунтів

У процесі антропогенного освоєння природні ґрунти на території міста були змінені промисловою, житловою забудовою, інфраструктурою тощо. Характерною і важливою особливістю земель м. Києва є їхня забудовна диференціація: поруч із щільно забудованими центральними районами існують малозабудовані або зовсім незабудовані, головним чином периферійні території, які вкриті рослинністю лісових або лучних формацій. Часто спостерігається тенденція щодо забудови вільних територій за рахунок скорочення зеленої зони міста, що обумовлює втрату земельних екологічно важливих резерватів міста та екологічного пріоритету в процесі містобудування.

Збільшується кількість і масштаби надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Надмірний антропогенний вплив і високий рівень техногенного навантаження на територію міста обумовлений наявністю комплексу промислових та енергетичних об'єктів, які технологічно застарілі.

До найпоширеніших ризиків деградації ґрунтів у міському середовищі, окрім механічного зняття верхнього родючого шару, слід віднести процеси техногенного і селітебного забруднення, засмічення, засолення, переущільнення та біологічної деградації. Забруднений ґрунтовий покрив поступово перетворюється на джерело надходження забруднюючих речовин до ґрунтових вод, рослин, повітря.

На сьогодні більша частина території Києва характеризується поширенням урбаноземів, тобто ґрунтів із порушеною будовою профілю, наявністю антропогенних горизонтів. Під забудовою на Оболоні, а також на лівому березі Дніпра поширений особливий тип урбаноземів – намиті ґрунти на місці перезволожених ґрунтів заплави Дніпра. У природному стані ґрунти збереглися у межах лісових масивів, а також фрагментарно на схилах під лісовою рослинністю. Урбанізовані ґрунти характеризуються втратою значної частини вихідних природних властивостей, зокрема, природного типу рослинного покриву, заміною природних ґрунтів штучними урбоґрунтами, що зменшує їхню здатність до самоочищення.

Зміна клімату

Відповідно до звітів Всесвітньої метеорологічної організації з 1850-1900-х років середня температура на планеті вже піднялася на 1,2°C. Залежно від обсягу глобальних викидів парникових газів протягом наступних років подальше зростання середньої глобальної температури прогнозується в межах 1,5-4,3°C від доіндустріальних рівнів до кінця XXI століття. Згідно з даними дистанційного зондування Землі, температура її поверхні продовжує зростати у зв'язку із глобальними змінами клімату.

Глобальна зміна клімату, що спостерігаються на земній кулі, не минула й Київ. Більше того, на кліматичні умови істотно впливає саме місто і техногенні джерела теплового забруднення довкілля, такі як теплотраси, будинки, ТЕЦ, транспорт та ін. У зв'язку з цим температура повітря у місті вища, ніж на його околицях.

Транспорт відноситься до техногенних джерел теплового забруднення довкілля. Як відомо, вплив теплових викидів транспорту великих міст викликає локальне підвищення температури повітря. Ці області атмосферного повітря з підвищеною температурою («острови тепла») над транспортними магістралями і транспортними розв'язками характеризуються нестійкістю унаслідок дії вітрів та інших атмосферних факторів. Враховуючи тенденцію до зростання кількості автотранспортних засобів у місті Києві, існує ризик збільшення теплового забруднення атмосфери.

Перегрівання поверхні або значно вища температура повітря характерна для міських ділянок, у яких переважають штучні поверхні – заасфальтовані, забетоновані, покриття дахів. Зростання температури в межах центральної частини міста пов'язане з ущільнення міської забудови, зменшенням рослинного покриву. Прослідковується чітко виражена тенденція зниження температури із зростанням частки зелених насаджень. Осередки найбільш високої температури приурочені саме до найменш озелених територій, це – виробничі території у межах промислових зон, автостоянки, крупні логістичні і торгові центри, а також, частково, території житлової і громадської забудови.

Проблема збереження зелених зон і природно-заповідного фонду

Зелені зони відіграють у місті важливу функцію запобігання негативним наслідкам розбудови міста. Зелені зони мають вагомий вплив на кліматичні особливості, регулювання водного режиму через утримання опадів, буферні властивості щодо хімічного та акустичного забруднення, створення умов для відпочинку. Зелені насадження наповнюють атмосферу киснем, споживання якого постійно зростає, особливо у місцях концентрації промисловості і транспорту. Затримуючи потоки повітря і знижуючи тим самим силу вітру, зелені насадження очищують повітря від домішок, що містяться у ньому. Також відомі фітонцидні властивості зелених насаджень, які значно знижують вплив пилу та шкідливих газів на людину. Фітонцидність проявляється у тому, що рослини виділяють леткі речовини, здатні вбивати або зменшувати розвиток хвороботворних бактерій, сприяючи оздоровленню довкілля. Фітонциди дерев і кущів діють на деяких комах. Значну роль відіграють і шумозахисні властивості рослин.

Київ постійно розвивається, збільшується кількість мешканців, збільшується кількість забудов. Це у свою чергу потребує облаштування додаткових парків, скверів, зон відпочинку та рекреації. Для вирішення цієї проблеми щорічно збільшується площа міських зелених зон за рахунок прийняття Київської міською радою рішень про надання статусів зелених зон землям, не наданим в користування та повернутим з оренди у забудовників. КО «Київзеленбуд» постійно збільшує обсяги робіт з озеленення міста, здійснює капітальний ремонт і реконструкцію об'єктів зеленого господарства.

Матеріальна база підприємств зеленого господарства міста потребує суттєвого оновлення, зелені насадження потребують посиленого догляду.

Важливою проблемою є збереження та належне утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду міста. Основним заходом забезпечення збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду є проведення технічної інвентаризації та розроблення проєктів землеустрою й видача відповідного документу, що посвідчує право власності чи користування земельною ділянкою зі встановленням в натурі (на місцевості) їх меж.

На сьогодні по переважній кількості територій і об'єктів природно-заповідного фонду міста Києва не забезпечено розроблення та затвердження у встановленому порядку землепорядної документації щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду м. Києва.

Вирішення вказаної ситуації ускладнюється відсутністю для значної кількості територій та об'єктів природно-заповідного фонду картографічних матеріалів з нанесеними межами/контурами, а також матеріалів їх створення (клопотань, наукових обґрунтувань, картографії, схем, проєктів створення), за допомогою яких було б можливо відновити і підтвердити первинні межі/контури заповідних територій.

Особливу увагу слід приділити вирішенню питання визначення площі та меж ландшафтного заказника місцевого значення острів Жуків, оскільки рішенням Київської міської ради від 02.12.1999 № 147/649 не зазначено його площу та межі, а матеріали створення заказника відсутні.

Також, серед проблемних питань необхідно відзначити недотримання в повній мірі ініціаторами створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду вимог Методичних рекомендацій щодо розроблення проєктів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затверджених наказом Міністерства

екології та природних ресурсів України від 21.08.2018 № 306, при підготовці відповідних матеріалів.

Ризики впливу на здоров'я населення

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я забруднення повітря є основним екологічним чинником збільшення захворюваності та смертності в світі. Щороку у світі помирає 7 млн осіб від захворювань, пов'язаних із забрудненням повітря.

Діяльність автотранспорту, теплоенергетичних систем та промисловості сприяє викидам забруднюючих речовин у атмосферне повітря, створює шумове забруднення та смог. Усі забруднювачі негативно впливають на організм людини: утруднюють дихання, ускладнюються і можуть набути небезпечного характеру серцево-судинні захворювання. Поряд з цим використання сучасних засобів транспорту супроводжується значним рівнем шуму, який негативно впливає на нервову систему людини, викликає безсоння, психічні порушення.

Вплив діоксиду азоту на людину призводить передусім до розвитку гострих, а при тривалій дії і до хронічних захворювань органів дихальної системи та виникнення приступів задухи у хворих на бронхіальну астму. Навіть при незначних концентраціях діоксиду азоту у повітрі підвищується схильність до респіраторних інфекційних захворювань, що особливо актуальним є у зимовий період. Найбільша концентрація діоксиду азоту реєструється біля краю тротуару дороги. Максимальні концентрації діоксиду азоту спостерігаються у центральних районах Києва.

У м. Києві вміст діоксиду азоту та формальдегіду за середньорічними та максимальними концентраціями часто перевищує рівень ГДК. Найбільш високі середньорічні концентрації спостерігаються на постах, які розташовані поблизу автомагістралей з інтенсивним рухом транспорту: в районі Бессарабської площі, на проспекті Перемоги, Московській площі та в районі станції метро Шулявська.

Пил (зважені часточки діаметром до 205 мкм органічної та неорганічної природи) здатний викликати захворювання органів дихальної системи, серцево-судинної системи і збільшувати показники смертності серед населення, яке проживає в зоні інтенсивного руху транспорту.

Найбільш небезпечні мікрочастки розміром до 2,5 мкм, які мають здатність проникати через легеневі мембрани і вносити токсичні речовини безпосередньо в кровоносну систему.

Забруднення повітря зваженими частками є одним з основних факторів, що підвищують ризик розвитку серцево-судинних захворювань, хронічної обструктивної хвороби легень і раку легень у дорослих. Через забруднення повітря всередині приміщень також зростає ризик розвитку гострих інфекцій нижніх дихальних шляхів і пов'язаної з ними смертності серед дітей молодшого віку.

Існує тісне кількісне співвідношення між впливом високих концентрацій дрібних частинок (PM10 і PM2,5) та підвищенням смертності та захворюваності як для короткотермінової, так і для довготривалої дії підвищених рівнів забруднення. І навпаки, при зменшенні концентрації зважених частинок захворюваність та смертність зменшується, за умов коли інші діючі фактори залишаються незмінними.

Забруднення дрібнодисперсними частками (PM2,5) впливає на здоров'я навіть при дуже низьких концентраціях – безпечного порогового рівня, нижче якого б не завдавалось шкоди здоров'ю населення, не існує. Тому цей вид забруднення має контролюватися більш ретельно ніж інші забрудники, що вимагає створення

додаткових мереж вимірювальних станцій з фокусом на відстеження концентрацій РМ_{2,5}.

Підходи до управління якістю повітря повинні бути спрямовані на загальне зменшення концентрацій РМ_{2,5} та усунення джерел забруднення в міському середовищі. ВООЗ ще у нормативах від 2005 року рекомендувала прагнути до мінімально можливих концентрацій зважених часток. Рекомендації ВООЗ наступні:

- річні концентрації для часток розміром до 2,5 мкм не мають перевищувати 10 мкг/м³, а денні – до 25 мкг/м³;
- для часток розміром 10 мкм – річні концентрації не більше 20 мкг/м³, денні – до 50 мкг/м³.

Практично у всіх великих містах України забруднення повітря зваженими частками значно перевищує цільові рівні, рекомендовані ВООЗ. Навіть там, де немає важкої промисловості та інших великих стаціонарних джерел, забруднення повітря все одно містить токсичний аерозоль. У цьому є значний внесок транспортного сектору (через високий вміст сірки у паливі, велику кількість старих автомобілів та низьку якість покриття автомобільних доріг).

Згідно останніх даних ВООЗ рівень смертності від забруднення повітря в Україні найвищий в світі і складає 120 смертей на 100 тисяч населення. Смертність від забруднення повітря в Україні в 5 разів вища, аніж у 5-ти найчистіших країнах разом узятих.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-XII від 25.06.91, зі змінами) визначено, що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище,

імплементация якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 213/95-ВР від 06.06.1995) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 04.06.2017 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 № 1830-VIII, яким внесено зміни до Водного кодексу України в частині процедури отримання дозволів на спеціальне водокористування.

Інформація про видані дозволи на спеціальне водокористування суб'єктам господарювання розміщується на сайті Державного агентства водних ресурсів України (<http://davr.gov.ua/informaciya-pro-vidani-dozvoli-na-specialnevodokoristuva-nnya>).

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування» (№ 321 від 13.03.2002, зі змінами);
- постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується» (№ 1100 від 11.09.1996, зі змінами);
- Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;
- наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами» (№ 116 від 15.12.1994);
- постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів» (№ 2024 від 18.12.1998, зі змінами).

Водна стратегія України на період до 2050 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р, визначає основні засади державної політики у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів та спрямована на досягнення взаємної узгодженості, пов'язаної з їх використанням, підвищення рівня водної безпеки та скорочення до прийняттого рівня ризиків з управління водними ресурсами на засадах сталого інтегрованого управління водними ресурсами.

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря регулюються Законом України «Про охорону атмосферного повітря», Законом України «Про охорону навколишнього природного

середовища» та іншими нормативно-правовими актами. Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря» (№ 300 від 13.03.2002, зі змінами);

Заходи щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням представлені в Національному плані дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р.

Міжнародні зобов'язання в сфері охорони довкілля, що стосуються біорізноманіття, визначаються:

Міжнародними договорами у сфері збереження та сталого використання біологічного різноманіття та середовищ існування видів дикої флори і фауни, у сфері збереження та сталого використання водних ресурсів та захисту водного середовища, стороною яких є Україна;

Міжнародними договорами у сфері протидії змінам клімату та захисту атмосферного повітря, стороною яких є Україна;

Угодою про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку.

Програма має враховувати положення міжнародних договорів у сфері охорони довкілля, збереження та сталого використання біологічного та ландшафтного різноманіття. Ключовими з них є наступні:

Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Ріо, 1992), ратифікована Законом України від 29 листопада 1994 р. № 257;

Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973), приєднання згідно із Законом України від 14 травня 1999 р. № 662;

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979), приєднання згідно із Законом України від 29 жовтня 1996 р. № 436;

Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979);

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 1972), ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 4 жовтня 1988 р. № 6673.

З огляду на стратегічну мету України, що полягає в інтеграції з Європейським Союзом, гармонізація національного законодавства України з правовим полем ЄС є важливим і необхідним вектором розвитку країни. В цьому контексті Програма має враховувати положення наступних правових актів ЄС:

Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів;

Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про збереження природних оселищ та дикої фауни і флори

Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики (Водна рамкова Директива) як законодавчий документ ЄС у цій сфері, спрямований на досягнення “доброї екологічної якості” водних об'єктів. Така якість водного середовища є ключовим фактором існування і розвитку водних організмів.

Беручи до уваги, що на території міста розташована значна кількість територій та об'єктів природно-заповідного фону та наявні об'єкти Смарагдової мережі, необхідно:

забезпечити врахування вимог Закону України «Про природно-заповідний фонд України» щодо дотримання режиму існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

врахувати питання охорони дикої флори та фауни і природних середовищ існування на територіях Смарагдової мережі, дотримання вимог Бернської конвенції (у т.ч. резолюцій 4, 6 її Постійного комітету).

Правові засади у сфері управління відходами забезпечуються Законом України «Про управління відходами» (№ 2320-IX від 20.06.2022, набув чинності 09.07.2023) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та управління відходами.

Відповідно до Закону України «Про управління відходами», в Україні впроваджується ієрархія управління відходами, пріоритетними напрямками якої є:

- запобігання утворенню відходів, їхнє повторне використання та відновлення (рециклінг), і лише потім – видалення, зокрема захоронення на полігонах, які відповідають вимогам екологічної безпеки;
- планування системи управління відходами на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- запровадження системи розширеної відповідальності виробника;
- поступове створення сучасної інфраструктури та об'єктів збирання та оброблення відходів;
- удосконалення процесів управління відходами, зокрема ліцензійної і дозвільної системи, інформаційного забезпечення в сфері управління відходами.

Національний план управління відходами до 2033 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р, є основним документом в ефективному та результативному управлінні відходами в Україні та спрямований на зменшення негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, досягнення максимально ефективного використання ресурсів, відкриття нових ринків і створення нових робочих місць, а також на створення умов для запобігання утворенню відходів та зменшення захоронення відходів, які біологічно розкладаються.

Управління відходами від руйнувань регулюється «Порядком управління відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 1073 (зі змінами). Порядок застосовується під час виконання комплексу відновлювальних робіт з ліквідації наслідків збройної агресії та бойових дій під час воєнного стану та у відбудовний період (протягом 90 календарних днів після припинення або скасування на території України воєнного стану).

Рамкова директива про відходи (Директива 2008/98/ЄС) є основним законодавчим актом ЄС у сфері управління відходами, а її виконання передбачає створення сучасної ієрархічної системи поводження з відходами з пріоритетом запобігання утворенню відходів, їх повторного використання, переробки та врегулювання потоків конкретних відходів.

6. Ймовірні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Ймовірні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, які можуть виникнути внаслідок реалізації Програми, визначалися для оперативних цілей, завдань і заходів для кожного з 15 напрямів міського розвитку.

Більшість заходів не матимуть впливу на довкілля і здоров'я населення, багато заходів матимуть позитивний вплив і лише деякі заходи ймовірно будуть мати помірний негативний вплив. На основі оцінок, представлених в табл. 14, можна зробити висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля та здоров'я населення від реалізації Програми.

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств зі значними обсягами викидів у атмосферне повітря. Разом з тим, Програма містить деякі заходи, реалізація яких може призвести до короточасного збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Зокрема, напрям 1.4 «Транспорт та міська мобільність» передбачає будівництво та реконструкцію вулично-дорожньої мережі та штучних споруд (завдання 2.3), а також будівництво нових ліній, дільниць та станцій метрополітену (завдання 3.2). На етапі будівельних робіт вплив на якість повітря переважно є негативним, але короткостроковим. В основному зниження якості повітря під час будівництва об'єктів вулично-дорожньої мережі та штучних споруд зумовлено запиленням повітря внаслідок розвантаження сипучих матеріалів і проведення земляних робіт, а також викидами відпрацьованих газів з двигунів транспортних засобів, що використовуються для перевезення працівників, транспортування матеріалів та інших двигунів, що працюють на викопному паливі (наприклад, дизельні генератори).

Реалізація деяких заходів має призвести до поліпшення якості атмосферного повітря і скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Зокрема, цьому має сприяти:

- розвиток розподіленої когенерації та перехід до децентралізації енергопостачання, реалізація Концепції встановлення об'єктів сонячної генерації та установок зберігання енергії у громадських та адміністративних будівлях та житловому фонді м. Києва, а також реалізація енергоефективних заходів у багатоквартирних будинках м. Києва (1.3 «Житлово-комунальне господарство», завдання 2.2 і 2.3);
- розробка та впровадження інтелектуальної транспортної системи, розвиток велоінфраструктури та інфраструктури для легкого персонального електротранспорту, пріоритетний розвиток систем швидкісного наземного громадського електричного транспорту (трамвай, тролейбус) (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 1.2, 2.2, 3.1);
- технічне переоснащення СП «Завод Енергія» КП «КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО» в частині системи очищення димових газів (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.2);
- підвищення екологічності та енергоефективності столичного транспорту, дорожньо-транспортної інфраструктури, перехід на екологічно чистий транспорт (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.3).

Клімат. Впровадження деяких заходів Програми ймовірно призводитиме до позитивних наслідків для клімату внаслідок зменшення викидів вуглекислого газу та інших парникових газів. Це такі заходи, як:

- розвиток розподіленої когенерації та перехід до децентралізації енергопостачання, реалізація Концепції встановлення об'єктів сонячної генерації та установок зберігання енергії у громадських та адміністративних будівлях та житловому фонді м. Києва, а також реалізація енергоефективних заходів у багатоквартирних будинках м. Києва (1.3 «Житлово-комунальне господарство», завдання 2.2 і 2.3);
- розробка та впровадження інтелектуальної транспортної системи, розвиток велоінфраструктури та інфраструктури для легкого персонального електротранспорту, пріоритетний розвиток систем швидкісного наземного громадського електричного транспорту (трамвай, тролейбус) (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 1.2, 2.2, 3.1);
- адаптація та підвищення стійкості міста Києва до зміни клімату (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.1).

Ґрунти і земельні ресурси. Негативно на стан ґрунтів ймовірно впливатиме будівництво та реконструкція вулично-дорожньої мережі та штучних споруд, а також будівництво нових ліній, діляниць та станцій метрополітену (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 2.3 і 3.2). Це може відбуватися внаслідок порушення структури ґрунтів для розміщення тимчасових споруд, транспортних засобів, будівельної техніки та шарів ґрунту, що знімається. Значний вплив порушених земель на довкілля пояснюється тим, що на поверхню виносяться токсичні породи, запилюється атмосфера, змінюється режим ґрунтових вод, включаючи підземні води, утворюються значні маси ґрунтового шару, що накопичується.

Позитивно на стан земельних ресурсів ймовірно вплине будівництво, реконструкція та благоустрій зелених територій міста, а також збереження та відтворення екосистем (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.1 і 2.1).

Сприяти покращенню стану земельних ресурсів має впровадження сучасних практик міського планування на засадах сталого розвитку шляхом розроблення, оновлення, внесення змін до містобудівної документації, зокрема з урахуванням режимів використання історичних ареалів, визначення напрямів розвитку транспортної інфраструктури, розвитку зелених та інших функціональних зон (2.3 «Розбудова міста і земельні відносини», завдання 2.1). Це може позитивно вплинути на структуру земельного фонду, чинну та плановану практику використання земель.

Слід зазначити, що реалізація заходу «Розроблення проєкту «Внесення змін до Генерального плану міста Києва» та історико-архітектурного опорного плану м. Києва у його складі» (2.3 «Розбудова міста і земельні відносини», завдання 2.1.) потребуватиме проведення стратегічної екологічної оцінки.

Водні ресурси. Негативно на водні ресурси ймовірно впливатиме будівництво та реконструкція вулично-дорожньої мережі та штучних споруд (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 2.3). Будівельні роботи характеризуються потенційним ризиком забруднення поверхневих і підземних вод через можливий витік паливно-мастильних матеріалів з машин, що використовуються для виконання земляних робіт.

Також негативно на водні ресурси ймовірно може впливати будівництво нових ліній, діляниць та станцій метрополітену (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 3.2), оскільки змінюється режим ґрунтових вод, включаючи підземні води.

Позитивно на якість поверхневих і підземних вод має вплинути:

- будівництво, реконструкція та модернізація об'єктів водопостачання та водовідведення (1.3 «Житлово-комунальне господарство», завдання 1.2);
- розвиток моніторингу екологічного стану якості води у водоймах м. Києва, а також запобігання забрудненню, ефективне управління та раціональне використання водних ресурсів (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.4 та 2.2).

Біорізноманіття (флора). Покращенню стану рослинного світу на території міста має сприяти будівництво, реконструкція та благоустрій зелених територій міста, впровадження європейських практик та інноваційного підходу до благоустрою міського зеленого господарства, а також збереження та відтворення екосистем (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 1.1, 2.1).

Біорізноманіття (фауна). Позитивному впливу на тваринний світ мають сприяти заходи зі збереження та відтворення екосистем, забезпечення охорони, збереження, відновлення та збалансованого використання природоохоронних територій (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 2.1), а також заходи з модернізації існуючих і створення нових притулків для тварин та регулювання чисельності безпритульних тварин (1.8 «Публічний простір», завдання 1.6).

Природоохоронні території. Програма не передбачає реалізацію заходів, які можуть призвести до негативного впливу на природоохоронні території. Покращенню стану природоохоронних територій має сприяти формування мережі природоохоронних територій, а також забезпечення охорони, збереження, відновлення та збалансованого використання природоохоронних територій (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 2.1).

Відходи. Через збройну агресію РФ проти України Київ періодично потерпає від ударів ракет і безпілотників, які призводять до утворення відходів руйнування. Тому реалізація заходів з відновлення об'єктів житлового фонду, пошкоджених внаслідок збройної агресії РФ (1.2 «Соціальна підтримка та допомога», завдання 1.12) супроводжуватиметься необхідністю управління відходами руйнування.

Негативним наслідком будівництва та реконструкції вулично-дорожньої мережі та штучних споруд, а також будівництва нових ліній, дільниць та станцій метрополітену (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 2.3 і 3.2) може бути утворення будівельних відходів.

Місто Київ характеризується високим рівнем утворення і накопичення побутових відходів. До збільшення кількості побутових відходів ймовірно може привести проведення заходів з розвитку та відновлення перспективних напрямків туризму, а також реалізація заходів із забезпечення відновлення та розвитку проєктів у сфері туризму (2.4 «Туризм», завдання 1.2 та 2.1).

Позитивний вплив на управління відходами матимуть заходи, спрямовані на розвиток та впровадження сучасної екологічно безпечної системи управління відходами (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 3.1, 3.2, 3.3).

Культурна спадщина. Очікується, що реалізація Програми не призводитиме до негативного впливу на об'єкти історико-культурної спадщини.

Позитивний вплив на культурну спадщину матимуть такі заходи:

- реалізація усіх заходів напряму 3.1 «Історико-культурна спадщина»;
- перетворення музеїв на багатофункціональні заклади соціальної інформації, які призначені для вивчення, збереження, охорони та популяризації пам'яток матеріальної культури; популяризація надбань нематеріальної культурної спадщини та просування національного культурного продукту (3.2. «Культура», завдання 1.2 та 2.3).

Безпека життєдіяльності. Очікується, що реалізація Програми покращить безпеку жителів Києва, оскільки Програма містить багато заходів, спрямованих на забезпечення безпеки життєдіяльності містян, зокрема:

- заходи напряму 1.1 «Безпека та цивільний захист» (особливо заходи оперативної цілі 2 «Забезпечення безпеки життєдіяльності населення міста»);
- підвищення ефективності системи запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі (1.2 «Соціальна підтримка та допомога», завдання 1.11);
- комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та функціонування об'єктів критичної інфраструктури (1.3 «Житлово-комунальне господарство», завдання 1.1);
- створення безпечного, безбар'єрного та комфортного пішохідного простору з урахуванням потреб усіх категорій громадян (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 2.1);
- якісне оновлення рухомого складу комунального громадського транспорту з урахуванням його екологічності, безпеки, доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (1.4 «Транспорт та міська мобільність», завдання 3.3);
- будівництво об'єктів та споруд інженерного захисту території (1.5 «Екополітика та охорона довкілля», завдання 2.3);
- створення безпечних умов учасникам освітнього процесу в закладах освіти комунальної власності територіальної громади міста Києва (будівництво захисних споруд, реконструкція об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, виконання ремонтних робіт та облаштування найпростіших укриттів у закладах освіти відповідно до вимог законодавства) (1.7 «Освіта», завдання 1.1);
- створення комфортних, безпечних та інклюзивних умов перебування в існуючих парках та скверах міста (1.8 «Публічний простір» (завдання 1.2).

Здоров'я населення. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення. Натомість впровадження багатьох заходів Програми має призвести до покращення стану здоров'я населення.

Прямий і тривалий позитивний вплив на здоров'я населення матимуть такі заходи:

- забезпечення надання соціальної підтримки для ефективної реабілітації Захисників і Захисниць України, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, зокрема: компенсація витрат на придбання лікарських засобів та медичних виробів під час амбулаторного та/або стаціонарного лікування; забезпечення путівками на оздоровлення; залучення ветеранів та ветеранок війни, зокрема Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності та реабілітаційних заходах (1.2 «Соціальна підтримка та допомога», завдання 1.2);
- всі заходи напряму 1.6 «Охорона здоров'я та здоровий спосіб життя».

Непрямий позитивний вплив на здоров'я населення матимуть деякі заходи напрямів 1.3 «Житлово-комунальне господарство» (завдання 1.2), 1.4 «Транспорт та міська мобільність» (завдання 2.2, 3.3), 1.5 «Екополітика та охорона довкілля» (завдання 1.1, 2.1, 2.2), 1.7 «Освіта» (завдання 3.2).

Таблиця 14. Узагальнені результати процедури оцінки ймовірних наслідків для довкілля і здоров'я населення відповідно до оперативних цілей Програми

[illegible]

Напрям 1.4. Транспорт та міська мобільність											
Оперативна ціль 1. Забезпечення якісного та ефективного управління транспортною системою міста	DI/LT /LO	IN/LT /LO	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 2. Розвиток сталої, інклюзивної та стійкої до безпекових загроз транспортної інфраструктури	DI/LT /LO/CU	IN/LT /LO	DI/ST /LO	DI/ST /LO	0	0	0	DI/ST/ LO	0	DI/MT /LO	IN/MT/ LO
	DI/ST/LO										
Оперативна ціль 3. Розвиток громадського та пасажирського транспорту з урахуванням його екологічності, безпеки, доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, забезпечення якісної транспортної пропозиції	DI/LT /LO	IN/LT/ LO	DI/ST/ LO	DI/ST/ LO	0	0	0	DI/ST/ LO	0	DI/MT /LO	IN/MT/ LO
	DI/ST/ LO										
Напрям 1.5. Екополітика та охорона довкілля											
Оперативна ціль 1. Запобігання змінам клімату та поліпшення якості атмосферного повітря	DI/LT/ LO	IN/LT/ LO/CU	DI/MT/ LO	DI/MT/ LO	DI/LT /LO/CU	0	0	0	0	0	IN/MT/ LO
Оперативна ціль 2. Збереження та відтворення екосистем, поліпшення стану навколишнього природного середовища	0	0	DI/MT/ LO	DI/MT/ LO	DI/LT /LO	DI/LT /LO	DI/LT /LO	0	0	DI/MT/ LO	IN/MT/ LO
Оперативна ціль 3. Розвиток та впровадження сучасної екологічно безпечної системи управління відходами	0	0	0	0	0	0	0	DI/MT/ LO	0	0	0
Напрям 1.6. Охорона здоров'я та здоровий спосіб життя											
Оперативна ціль 1. Профілактика та раннє виявлення захворювань, заохочення до здорового способу життя	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT/ LO/CU
Оперативна ціль 2. Підвищення якості надання мешканцям / мешканкам столиці доступної та безоплатної медичної допомоги в межах програми державних гарантій медичного обслуговування населення та муніципальних програм	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT/ LO/CU

Оперативна ціль 3. Створення умов для занять фізичною культурою та спортом та дотримання здорового способу життя	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT/ LO/CU
Напрямок 1.7. Освіта											
Оперативна ціль 1. Підвищення рівня забезпеченості освітньою інфраструктурою та її відновлення відповідно до вимог часу з урахуванням зовнішніх викликів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/MT/ LO	0
Оперативна ціль 2. Підвищення актуальності та якості освіти	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 3. Формування спроможного і всебічно розвинутого молодого покоління	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/MT/ LO
Напрямок 1.8. Публічний простір											
Оперативна ціль 1. Упорядкування та розвиток публічного простору	0	0	0	0	0	DI/MT/ LO	0	0	0	DI/MT/ LO	
Напрямок 1.9. Адміністративні послуги											
Оперативна ціль 1. Розвиток мережі сучасних центрів надання адміністративних послуг	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 2. Забезпечення високої якості надання адміністративних послуг як інструменту побудови сервісного міста	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Напрямок 2.1. Промисловість та розвиток підприємництва											
Оперативна ціль 1. Стимулювання розвитку інноваційних сервісів та індустрій м. Києва	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 2. Перетворення Києва в місто, відкрите для бізнесу	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 3. Покращення доступу населення до ринку праці через підвищення трудової мобільності та адаптації до місцевих потреб	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Напрямок 2.2. Інвестиції											
Оперативна ціль 1. Підвищення інвестиційної привабливості, просування інвестиційного потенціалу, залучення інвестицій у розвиток міської інфраструктури	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Напрямок 2.3. Розбудова міста і земельні відносини											
Оперативна ціль 1. Забезпечення прозорості та економічної ефективності у сфері земельних відносин	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Оперативна ціль 2. Гармонійний розвиток міста з урахуванням інтересів громади, бізнесу та влади	0	0	DI/LT/ LO	0	0	0	0	0	0	0	0
Напрямок 2.4. Туризм											
Оперативна ціль 1. Відновлення та підвищення ефективності використання туристичного потенціалу м. Києва	0	0	0	0	0	0	0	DI/ST/ LO	0	0	0
Оперативна ціль 2. Формування безбар'єрного, безпечного та комфортного туристичного середовища в м. Києві	0	0	0	0	0	0	0	DI/ST/ LO	0	0	0
Напрямок 3.1. Історико-культурна спадщина											
Оперативна ціль 1. Створення умов для ефективного використання економічного та туристичного потенціалу культурної спадщини	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT /LO	0	0
Оперативна ціль 2. Збереження історико-культурної спадщини та захист традиційного характеру середовища	0	0	0	0	0	0	0	0	DI/LT /LO	0	0
Напрямок 3.2. Культура											
Оперативна ціль 1. Забезпечення галузі культури та креативних індустрій сучасною інфраструктурою	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/MT /LO	0	0
Оперативна ціль 2. Актуалізація та просування національної культурної пропозиції	0	0	0	0	0	0	0	0	IN/MT /LO	0	0

Позначення	Пояснення
--	Значний негативний вплив. Цей вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків.
-	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу або незначний вплив.
+	Помірний позитивний вплив
++	Значний позитивний вплив
DI / IN	Прямий / Непрямий
LT/ MT/ ST	Довгостроковий (10-15) / Середньостроковий (3-5 років) / Короткостроковий (1 рік)
LO / RE	Місцевий / Регіональний
CU / SI / TR	Кумулятивний / Синергетичний / Транскордонний

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання цілей і заходів Програми

Під час проведення оцінки ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено низку заходів, які потребують уваги під час їх реалізації, щоб не допустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати або доповнити для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми. Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання цілей і заходів Програми (табл. 15) ґрунтуються на впливах на атмосферне повітря, поверхневі та підземні води, ґрунти і земельні ресурси, на впливі відходів на довкілля міста, оцінених у попередньому розділі звіту, а також на міжнародному досвіді діяльності в подібних умовах. Ці заходи є загальними рекомендаціями щодо усунення негативних наслідків, тоді як детальні заходи повинні розглядатися у кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних заходів і проєктів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

Таблиця 15. Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання цілей і заходів Програми

Складова довкілля	Заходи для зменшення негативних наслідків
Атмосферне повітря	- Створення у центрі міста «Зони низьких викидів». - Розвиток автоматизованої системи контролю та обліку викидів на джерелах забруднення. - Забезпечення безперебійної ефективної роботи і підтримання у справному стані споруд, устаткування та апаратури для очищення викидів. - Оперативне реагування на підвищене забруднення повітря через несприятливі умови для розсіювання забруднюючих речовин. - Встановлення вимог до підприємств, діяльність яких найбільше впливає на якість повітря, розробляти плани скорочення забруднення повітря і стежити за їх виконанням. - Використання на автотранспорті спеціальних моторних мастил, присадок до них та палива, модифікаторів кінематичних вузлів автомобілів, впровадження каталітичних перетворювачів палива та ін., що приведе до зменшення витрат пального, зменшення викидів забруднюючих речовин та збільшення моторесурсів двигунів. - Жорсткий контроль за якістю пального, що постачається і реалізується в місті автозаправними станціями, його відповідністю державним стандартам, а також заборона реалізації у столиці етильованого бензину. - Заміна на автотранспорті палива нафтового походження екологічно чистим природним газом, передусім в системі комунального транспорту. - Забезпечення максимально можливого перевезення пасажирів на електротранспорті (метрополітен, тролейбус, трамвай). - Створення інфраструктури зарядних станцій для електромобілів. - Розвиток велосипедної інфраструктури.

	- Створення муніципального фонду енергоефективності для муніципальних будівель і житлової нерухомості. - Використання при будівництві мінімально необхідної кількості будівельної техніки та механізмів. - Виконання транспортно-перевізних операцій із максимальною ефективністю і за умови повного завантаження техніки та використання якісного палива. - Розроблення і дотримання графіка роботи будівельної техніки і робочого обладнання в режимах із найменшою кількістю викидів забруднюючих речовин. - Контроль за справністю будівельної техніки, неприпустимість аварійних ситуацій. - Виконання пілопригнічення методом зволоження.
Вода	- Створення порталу водних об'єктів. - Заборона будь-якого будівництва на землях водного фонду. - Дотримання вимог Земельного та Водного кодексів України й інших нормативно-правових документів у галузі охорони навколишнього природного середовища при наданні права користування земельними ділянками на землях водного фонду на умовах оренди. - Створення переліку існуючих об'єктів господарювання в межах встановлених водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, для подальшого винесення об'єктів, господарська діяльність яких не відповідає вимогам ст. 89 Водного кодексу України та ст. 61 Земельного кодексу України. - Створення спеціальної служби з догляду та підтримання у належному стані водоохоронних зон і прибережних захисних смуг водних об'єктів. - Улаштування спеціально встановлених місць для заправки і технічного обслуговування автомобілів і дорожньо-будівельних машин для запобігання забруднення ґрунтових вод нафтопродуктами. - Недопущення зливання паливно-мастильних матеріалів на території будівельних майданчиків, а також на туристичних територіях. - Недопущення миття машин і механізмів у місцях, з яких стічні води можуть потрапити в магістральну, розподільчу, скидну мережу, річки та водойми. - Організація збирання забруднених стоків для запобігання попадання забруднених стоків з будівельних майданчиків. - Підтримка інвестування ОСББ/приватного житлово-комунального щодо модернізації мереж водопостачання та водовідведення. - Створення екопарків на територіях водно-болотних угідь.
Земельні ресурси та ґрунти	- Затвердження та виконання Програми рекультивації промислових зон (браунфілдів). - Створення банку даних земель, у тому числі порушених, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики.

	- Проведення паспортизації природних туристичних територій та об'єктів з обов'язковим визначенням допустимої рекреаційної місткості та екологічної стійкості ландшафтів. - Вивчення стану паркування та створення Плану дій з управління паркуванням. - Недопущення зливу відпрацьованих олив і пального на землю при експлуатації будівельних машин і механізмів. - Знешкодження нафтозабрудненого ґрунту методом біологічної деструкції з допомогою мікроорганізмів. - Застосування заходів впливу, передбачених ст. 212 Земельного кодексу України, до громадян і юридичних осіб, які самовільно зайняли земельні ділянки на землях водного фонду.
Відходи	- Оновлення смітєвозів для вивезення змішаних твердих побутових відходів. - Оновлення парку контейнерів для вивезення змішаних твердих побутових відходів. - Впровадження проєктів, спрямованих на переробку і компостування рослинних відходів. - Впровадження технології очищення фільтраційного концентрату на полігоні ТПВ № 5. - Будівництво та введення в експлуатацію заводів з переробки твердих побутових відходів. - Врегулювання несанкціонованого спалення відходів. - Інвентаризація промислових зон, захламлених відходами. - Забезпечення умов для виробництва та збуту матеріалів з перероблених будівельних відходів за цінами та стандартами якості, зіставними з первинною сировиною. - Повторне використання та переробка будівельних відходів з високим переробним потенціалом (бетон і залізобетон, асфальтні суміші, будівельна кераміка, щебеневі матеріали) - Максимізація коефіцієнту переробки відходів від зміни покриття доріг (наприклад, регенерований асфальтовий покрив або регенерований бетонний матеріал). - Забезпечення належного поводження з муловими осадами та відкладеннями, які видаляються з дренажних систем

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка

У процесі СЕО розглядалися два сценарії:

1. «Нульовий» (інерційний) сценарій розвитку: продовження функціонування міста в умовах, що склалися, якщо Програма не буде затверджена.
2. Інноваційний сценарій розвитку: сталий розвиток міста у разі затвердження та виконання заходів Програми.

В якості альтернативи запропонованій Програмі розглядався «нульовий» сценарій розвитку, коли Програма не затверджується і не виконується. Цей сценарій розвитку характеризується продовженням поточних тенденцій щодо стану довкілля, в тому числі здоров'я населення, коли загрози, що виникають, накопичуються, а нові можливості ігноруються. Як показує аналіз тенденцій стану довкілля, в том числі здоров'я населення, реалізація «нульового» сценарію призводитиме до зростання обсягів викидів від пересувних джерел, значного техногенного навантаження на водні об'єкти міста, тенденції щодо забудови вільних територій часто за рахунок скорочення зеленої зони міста, зростання кількості накопичених відходів, збільшення смертності за основними типами захворювань.

Головною загрозою «нульового» сценарію є потенційна втрата системності розвитку міста Києва в середньо- та довгостроковій перспективі, що може загальмувати процеси, спрямовані на екологічно збалансований соціально-економічний розвитку міста. Водночас може погіршитися і стан здоров'я населення через зниження рівня доступності та спроможності мережі закладів охорони здоров'я, падіння якості медичних послуг тощо. В умовах збройної агресії рф проти України втрата системності розвитку може загострити екологічні проблеми та спричинити погіршення здоров'я населення. Отже, в рамках «нульового» сценарію розвиток міста буде ускладнений. Це з високою ймовірністю може призвести до погіршення екологічної ситуації в місті, що в кінцевому результаті негативно позначиться на здоров'ї населення.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля, в тому числі здоров'я населення, в рамках інноваційного сценарію розвитку вказує на те, що реалізація цілей і заходів Програми позитивно вплине на усі 11 складових довкілля та здоров'я населення, які розглядалися в розділі 6, і лише деякі заходи ймовірно матимуть помірний негативний вплив на 4 складових довкілля. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований сценарій розвитку. Заходи Програми узгоджені з наявними та потенційними фінансовими ресурсами і спрямовані на подолання наслідків збройної агресії рф проти України, відновлення економічних можливостей міста, підвищення його конкурентоспроможності на основі внутрішніх і зовнішніх факторів, забезпечення якісного та безпечного середовища життєдіяльності населення в умовах воєнного стану. Прийняття Програми забезпечить подальший розвиток міста Києва з урахуванням нових воєнно-політичних і фінансово-економічних умов, що склалися в Україні. Отже, найсприятливішим сценарієм розвитку буде затвердження запропонованої Програми, оскільки він спрямований на знаходження оптимального балансу між усіма сферами життєдіяльності міста Києва.

Опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка.

Стратегічна екологічна оцінка здійснювалася відповідно до оприлюдненої «Заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки від 06.04.2026 р.» (реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 30-05-6612-24).

Для характеристики поточного стану довкілля м. Києва, у тому числі здоров'я населення, а також стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу, була використана наявна інформація, зокрема, інформація Головного управління статистики м. Києва, «Доповідь про стан навколишнього природного середовища міста Києва за 2024 рік», «Екологічний паспорт міста Києва» за 2024 рік, дані моніторингу забруднення атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Б. Срезневського, дані Державного агентства водних ресурсів України, дані КП «Київкомунсервіс», дані Міністерства охорони здоров'я України, а також інша доступна інформація. У розділі 2 був проведений аналіз тенденцій стану довкілля, в тому числі здоров'я населення.

Під час підготовки розділів 2-5 застосовувався експертний аналіз.

Для оцінки ймовірних наслідків для довкілля, у тому числі здоров'я населення (розділ 6), була розроблена таблиця-матриця, яка містить перелік оперативних цілей для 15 напрямів міського розвитку. Оцінка позитивних і негативних, прямих і непрямих, довгострокових, середньострокових і короткострокових, місцевих і регіональних, а також кумулятивних впливів була проведена для 11 складових довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Під час проведення оцінки ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено низку заходів, які потребують уваги під час їх реалізації, щоб не допустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати чи доповнити для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення (розділ 7).

У процесі СЕО розглядалися два сценарії:

- «нульовий» (інерційний) сценарій розвитку як альтернатива запропонованій Програмі: продовження функціонування міста в умовах, що склалися, якщо Програма не буде затверджена;
- інноваційний сценарій розвитку: сталий розвиток міста у разі затвердження та виконання Програми.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг виконання Програми буде здійснюватися відповідно до вимог Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816.

Для здійснення моніторингу Департамент економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) розробляє заходи з урахуванням результатів громадського обговорення, консультацій з органами виконавчої влади у процесі проведення стратегічної екологічної оцінки та транскордонних консультацій (у разі їх проведення). Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявити наслідки виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

- запобігти, зменшити та компенсувати виявлені негативні наслідки реалізації Програми;

- виявити не передбачені Звітом про СЕО негативні наслідки виконання заходів Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, передбачаються такі заходи:

- визначення вимог до збирання даних, у тому числі оцінка прогалин у доступності та якості даних, зазначених у Програмі та у Звіті про СЕО;
- підготовка плану збирання даних, який включатиме визначення потреб в інформації, джерел і способів отримання інформації, частоти збору інформації, а також витрат, пов'язаних зі здійсненням моніторингу і збором інформації;
- забезпечення фінансування пропонованих заходів з моніторингу;
- проведення збору та аналізу даних;
- підготовка звітності та оприлюднення даних моніторингу.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Моніторинг наслідків виконання заходів Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, має базуватися на розгляді цільових екологічних індикаторів та індикаторів здоров'я населення (див. табл. 16).

Таблиця 16. Цільові екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення, які передбачається досягти у середньостроковій перспективі

№	Індикатор, одиниця виміру	2027	2028	2029
1	Забезпеченість зеленими зонами загального користування, кв. м / мешканця / мешканку	25,0	25,0	25,0
2	Частка зелених насаджень в межах міста, %	49,6*	49,6*	49,8*
3	Кількість реалізованих природоорієнтованих ініціатив / проєктів в урбанізованих умовах міста, одиниць	255	260	285

4	Кількість пускових комплексів системи очищення димових газів, які планується впровадити, одиниць	2	-	-
5	Кількість термічно знешкоджених побутових відходів, тис. тонн	200	200	200
6	Частка екологічно чистого наземного комунального громадського транспорту у загальній його кількості, %	50,8	51,8	53,0
7	Рівень охоплення території м. Києва системою моніторингу стану навколишнього природного середовища, %	71,0	74,0	76,0
8	Частка водних об'єктів м. Києва, на яких здійснюється моніторинг екологічного стану якості води відповідно до вимог Директиви Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики, %	90,0	95,2	100,0
9	Рівень екологічної свідомості населення міста за результатами соціальних досліджень, %	50,0	55,0	60,0
10	Частка територій та об'єктів природно-заповідного фонду від площі міста, %	26,0	26,1	26,1
11	Площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду, щодо яких передбачається розроблення документації із землеустрою з організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду м. Києва, га	200	210	210
12	Кількість виготовлених паспортів водних об'єктів, одиниць	91	93	95
13	Кількість міських пляжів, які облаштовані інфраструктурою для людей з обмеженими можливостями та інших маломобільних груп населення, одиниць	15	16	17
14	Кількість гідротехнічних споруд, що потребують поточного ремонту та утримання, одиниць	915	918	921
15	Кількість гідротехнічних споруд з виконання капітального ремонту, одиниць	6	7	8
16	Кількість придбаних контейнерів для роздільного збирання побутових відходів, одиниць	20	20	20
17	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Тенденція до зростання	Тенденція до зростання	Тенденція до зростання
18	Смертність населення, випадків / 1 тис. мешканців / мешканок	Тенденція до зменшення	Тенденція до зменшення	Тенденція до зменшення
19	Смертність дітей у віці до 5 років, випадків / 1 тис. живонароджених	Тенденція до зменшення	Тенденція до зменшення	Тенденція до зменшення
20	Кількість закладів охорони здоров'я, що засновані на комунальній власності територіальної громади м. Києва, в яких	15	18	21

	створені та функціонують Центри ментального (психічного) здоров'я, одиниць			
21	Частка лікарів первинного рівня медичної допомоги, які пройшли навчання за ліцензованою програмою BOO3 mhGAP, %	100,0	100,0	100,0
22	Частка медичних працівників служби екстреної медичної допомоги, які пройшли навчання, %	100,0	100,0	100,0
23	Частка закладів охорони здоров'я, що засновані на комунальній власності територіальної громади м. Києва, у яких проведено будівельні роботи та які забезпечені дороговартісним високотехнологічним обладнанням у поточному році, у загальній кількості закладів охорони здоров'я, %	27,0	20,0	17,0
24	Частка підприємств, установ та організацій галузі охорони здоров'я, охоплених інформаційно-аналітичною системою збирання (отримання) медико-статистичної звітності, у загальній кількості підприємств, установ та організацій галузі охорони здоров'я, які розташовані на території м. Києва, %	Більше 80,0	90,0	100,0
25	Кількість фахівців, які взяли участь у навчальних заходах з підвищення компетентностей фахівців за напрямками самопомоги, надання першої психологічної допомоги, адаптації під час надання соціальних послуг для розвитку психосоціальної підтримки, осіб	110	120	130
26	Кількість проведених заходів зі створення умов для надання психоемоційної та психосоціальної підтримки, одиниць	18	22	26
27	Кількість фахівців, які взяли участь у навчальних заходах із запобігання професійному вигоранню, управління стресом, саморегуляції та відновлення, осіб	110	150	180
28	Кількість структурних підрозділів, установ, закладів, підприємств та організацій, представники яких взяли участь у навчанні, одиниць	22	22	22
29	Частка населення м. Києва, охопленого всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи, %	27,0	28,0	30,0
30	Кількість проведених спільно з громадськими організаціями заходів / проєктів, одиниць	420	450	450
31	Частка киян / киянок, представлених у складі національних збірних команд України з олімпійських та неолімпійських видів спорту, %	32,0	32,0	33,0

32	Частка дітей, що займаються в ДЮСШ, у загальній чисельності дітей віком до 18 років, %	14,0	15,0	15,0
33	Частка спортивних залів та майданчиків закладів загальної середньої освіти, які використовуються у вільний від занять час для тренувань ДЮСШ, %	70,0	73,0	75,0
34	Частка шкіл дитячо-юнацького спорту в м. Києві, які мають власні навчально-тренувальні бази, %	34,0	34,0	35,0
35	Рівень охоплення осіб з інвалідністю всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи, %	2,5	3,0	3,5
36	Частка ветеранів / ветеранок у загальній кількості осіб, залучених до фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-реабілітаційних заходів, %	12,0	15,0	18,0
37	Кількість сучасних тренувальних і спортивних комплексів, на яких ведуться будівельні роботи, одиниць	2	2	3
38	Динаміка кількості оновлених об'єктів спортивної інфраструктури територіальної громади м. Києва, % до базового року*	140,0	145,0	150,0
39	Рівень оновлення матеріально-технічної бази, % до потреби	100,0	100,0	100,0
40	Динаміка кількості дітей, охоплених заходами з оздоровлення та відпочинку, % до базового року*	118,0	120,0	123,0

* Базовий – 2024 рік

Методи визначення показників. Визначення цільових екологічних показників, зазначених у табл. 16, має здійснюватися шляхом фіксації показників станцій моніторингу, лабораторних досліджень або наявних даних з відкритих джерел.

Зокрема, контроль за станом атмосферного повітря рекомендується здійснювати у місцях, де спостерігається найбільший вплив автотранспорту.

Контроль забруднення поверхневих і ґрунтових вод та контроль якості питної води має здійснюватися на територіях в безпосередній контактній зоні з людьми: у межах житлової, громадської забудови та в межах рекреаційних територій (пляжні зони, гідропарки та ін.). Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору проб води на моніторингових постах і гідрологічних постах у межах міста. Результати аналізу вмісту забруднювачів у поверхневих і ґрунтових водах є також індикатором забруднення ґрунтів і повітря.

Під час контролю забруднення ґрунтів основна увага має бути приділена територіям з відкритим ґрунтом, де є безпосередній контакт із людьми: дитячі ігрові та спортивні майданчики на території навчальних закладів, у межах житлової забудови.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості CEO);

- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Періодичність вимірювання показників. Заходи з моніторингу наслідків виконання заходів Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення необхідно здійснювати на постійній основі – не менше ніж 1 раз на рік після затвердження Програми.

Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля. Виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, має відбуватися шляхом здійснення вимірювання екологічних індикаторів, проведення їх аналізу та співставлення з цільовими значеннями.

Департамент економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) протягом п'яти робочих днів з дня затвердження Програми розмістить на своєму офіційному веб-сайті (<https://dei.kyivcity.gov.ua>) та внесе до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування, рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування.

10. Резюме нетехнічного характеру

1. Метою Програми є відновлення економіки, соціальної та гуманітарної сфер у воєнний час та повоєнних умовах, створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком міста, забезпечення безпеки, належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, проведення цілеспрямованої містобудівної політики, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього, підвищення конкурентоспроможності міста, доступності широкого спектра соціальних послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Стратегічні цілі Програми визначені відповідно до оновленої Стратегії розвитку міста Києва до 2027 року:

- 1) Підвищення безпеки та якості життя мешканців / мешканок м. Києва.
- 2) Підвищення рівня конкурентоспроможності економіки міста Києва.
- 3) Збереження історичної самобутності та розвиток культури у м. Києві.

2. Аналіз тенденцій стану довкілля, в тому числі здоров'я населення, вказує на суттєве зниження і наступне поступове зростання впродовж п'ятирічного періоду обсягів викидів від стаціонарних і пересувних джерел забруднення, високий рівень зношеності водопровідних і каналізаційних мереж, а також очисних споруд Бортницької станції аерації, тенденція щодо забудови вільних територій часто за рахунок скорочення зеленої зони міста, що обумовлює втрату земельних екологічно важливих ресурсів міста, зростання площі природно-заповідного фонду міста і кількості територій та об'єктів ПЗФ, стабілізація в останні роки обсягів утворення і збирання твердих побутових відходів, зменшення в останні роки обсягів утворення і збирання твердих побутових відходів, невинне зростання кількості накопичених відходів, посилення хронічних захворювань і збільшення психологічних проблем серед населення, збільшення смертності за основними типами захворювань.

3. Територією, яка може зазнати впливу і знаходиться за межами міста Києва, є село Підгірці Обухівського району Київської області. Тут реалізовуватимуться заходи завдання 3.1 «Розвиток ефективної системи управління відходами та розбудова інфраструктури» напряму 1.5 «Екополітика та охорона довкілля». Щорічно на полігон ТПВ № 5 завозиться 465 тис. тонн відходів з Києва та Обухівського району. Полігон використовується з 1986 року. Потужності полігону вже вичерпані.

Основними екологічними проблемами території с. Підгірці є сильні запахи та накопичення великої кількості фільтрату, який проникає у ґрунтові води. Складування побутових відходів на полігоні також негативно впливає і на земельні ресурси. Ці проблеми створюють значні ризики для здоров'я населення і призводять до алергічних реакцій і проблем з диханням.

4. Основні екологічні проблеми м. Києва, які також обумовлюють ризики для здоров'я населення, це:

- екологічні проблеми, спричинені збройною агресією РФ проти України;
- забруднення атмосферного повітря викидами від автотранспорту та промислових підприємств;
- забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;
- підтоплення земель і населених пунктів регіону;
- проблеми управління відходами;

- трансформація природних ґрунтів;
- зміна клімату;
- проблема збереження зелених зон і природно-заповідного фонду;
- ризики впливу на здоров'я населення.

5. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля міста визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про управління відходами», «Про інформацію», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Вони також відображені у Національному плані управління відходами до 2033 року, Водній стратегії України на період до 2050 року, Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, Стратегії збереження біологічного різноманіття на період до 2035 року, Національному плані дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням.

6. Ймовірні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, які можуть виникнути внаслідок реалізації Програми, визначалися для оперативних цілей, завдань і заходів для кожного з 15 напрямів міського розвитку. Ймовірні наслідки визначалися для 11 складових довкілля.

Більшість заходів Програми не матимуть впливу на довкілля і здоров'я населення, багато заходів матимуть позитивний вплив і лише деякі заходи ймовірно будуть мати помірний негативний вплив.

Ймовірні *негативні* наслідки для довкілля (а саме: для атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів і земельних ресурсів та відходів) можливі для небагатьох заходів Програми. Вплив цих заходів ймовірно буде короткостроковим і помірним.

Зважаючи на географічне положення м. Києва, транскордонні наслідки реалізації заходів Програми для довкілля, у тому числі здоров'я населення, не очікуються.

Очікується, що реалізація Програми *позитивно* вплине на стан атмосферного повітря, клімат, ґрунти і земельні ресурси, водні ресурси, флору, фауну, природоохоронні території, ситуацію з відходами, культурну спадщину, безпеку життєдіяльності та на здоров'я населення.

7. Під час проведення оцінки ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено низку заходів, які потребують уваги під час їх реалізації, щоб не припустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати або доповнити для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми. Заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми ґрунтуються на оцінці впливів на атмосферне повітря, поверхневі та підземні води, ґрунти і земельні ресурси, а також на впливі відходів на довкілля міста.

8. У процесі СЕО розглядалися два сценарії:

- «нульовий» (інерційний) сценарій розвитку як альтернатива запропонованому проєкту Програми: продовження функціонування міста в умовах, що склалися, якщо Програма не буде затверджена;
- інноваційний сценарій розвитку: сталий розвиток міста у разі затвердження та виконання Програми.

Найсприятливішим сценарієм розвитку буде затвердження запропонованої Програми, оскільки заходи Програми спрямовані на знаходження оптимального балансу між усіма сферами життєдіяльності міста Києва.

9. Моніторинг виконання Програми буде здійснюватися відповідно до вимог Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, передбачено низку заходів. Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи. Для моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, запропоновані цільові екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення, які передбачається досягти у середньостроковій перспективі.